



Op vakantie in je eigen straat

Werkwijze van het concept 'Vakantiestraat' – “Meer wij, minder ik”*

* Citaat van een deelnemer aan een groepsgesprek

Dr. Marco Algera & Drs. Christel Teekman | Mei 2023





OP VAKANTIE IN JE EIGEN STRAAT

Werkwijze van het concept 'Vakantiestraat' – “Meer wij, minder ik”

In opdracht van Janine Otten, initiatiefnemer Vakantiestraat; St. De Welzijnsmakers

Uitgevoerd door

Dr. Marco Algera

Drs. Christel Teekman

Mei 2023

Hogeschool Viaa

Postbus 10030

8000 GA ZWOLLE

038 - 425 55 42

Alle rechten voorbehouden



Dit werk valt onder een Creative Commons Naamsvermelding- GelijkDelen 4.0 Internationaal-licentie



Woord vooraf

Wat maakt een buurt een fijne buurt om in te wonen?

Een fijne buurt zorgt voor meer levensgeluk en uit onderzoek blijkt dat het ervaren van een prettige leefomgeving bijdraagt aan een goede gezondheid. Verschillende onderzoeken tonen aan dat mensen, die leven in buurten waar mensen elkaar ontmoeten en waar sociale cohesie is, zich gelukkiger voelen. Een groene buurt zorgt naast gezondheidswinst ook voor meer welzijn.

De vraag 'wat maakt een buurt een fijne buurt om in te wonen?' was de vraag die de initiatiefneemster Janine Otten van de Vakantiestraat zich stelde en op zichzelf betrok: 'Hoe zorg ik ervoor dat mijn straat een prettige plek is voor mijn gezin en voor de andere straatbewoners?' Juist op het moment dat vanwege Covid eigen huis en straat de plek waren waar je meer dan anders je tijd doorbracht, omdat veel activiteiten, vakanties en er op uit gaan vanwege Covid minder mogelijk waren, werd een fijne woonomgeving nog belangrijker. Het elkaar ontmoeten op straat en activiteiten met elkaar ondernemen, hebben de bewoners van de eerste Vakantiestraat, van jong tot oud, goed gedaan niet alleen in tijden van Covid maar ook daarna.

Janine Otten biedt mensen met haar stichting 'De Welzijnmakers' praktische en laagdrempelige handvatten en begeleiding om verbinding te krijgen in de eigen straat. De in dit rapport beschreven werkwijze om een Vakantiestraat op te zetten en uit te voeren, moet als zodanig gezien worden. Waar we voorheen als maatschappij hulp kregen en verwachten 'van bovenaf', van professionals en veel zorg en ondersteuning centraal geregeld was, zijn we de weg ingeslagen waarbij 'dichtbij en voor en met elkaar' steeds belangrijker is en in de toekomst zal gaan worden. Wanneer je een Vakantiestraat bent, waar bewoners elkaar op een ontspannen manier hebben leren kennen, elkaar ontmoeten, samen spelen en optrekken in het leefbaar, groener en duurzamer maken van de buurt, dan kun je in goede en slechte tijden elkaar gemakkelijker tot steun zijn. In mijn eigen straat merk ik dat al in de buurt-app. Sinds we samen activiteiten hebben ondernomen in het kader van de Vakantiestraat, wordt in de buurt-app meer hulp aan elkaar gevraagd. Het mag een cliché zijn, maar dan heb je zeker meer aan een goede buur, dan een verre vriend!

Elise Steenaart
Present Zwolle

Inhoud

WOORD VOORAF	3
SAMENVATTING	5
HOOFDSTUK 1. INLEIDING	6
1.1 AANLEIDING VOOR HET ONDERZOEK	7
1.2 VRAAGSTELLING	7
1.3 LEESWIJZER	7
HOOFDSTUK 2. ONDERZOEKSMETHODE	8
HOOFDSTUK 3. LITERATUUR	10
3.1 LEEFOMGEVING	11
3.2 ONTSTAAN LEEFSTRAAT IN NEDERLAND	12
3.3 GOOD PRACTICES INTERNATIONAAL	13
HOOFDSTUK 4. RESULTATEN VAN HET ONDERZOEK	18
4.1 INTERVIEWS MET INITIATIEFNEMER EN GEZAMENLIJK LOGBOEK	19
4.2 ONLINE VRAGENLIJST	21
4.3 FOCUSGROEPEN	24
HOOFDSTUK 5. CONCLUSIE	30
5.1 OPZETTEN VAN EEN VAKANTIESTRAAT	31
5.2 INVULLING CONCEPT IN CONCRETE STRAAT	31
5.3 WERKZAME ELEMENTEN VAN EN RANDVOORWAARDEN VOOR VAKANTIESTRAAT	31
5.4 EFFECTEN VAN VAKANTIESTRAAT VOOR INWONERS	32
5.5 BEANTWOORDING HOOFDVRAAG	32
HOOFDSTUK 6. DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN	36
6.1 BEVINDINGEN IN RELATIE TOT LITERATUUR EN ANDERE OVERWEGINGEN	37
6.2 METHODOLOGISCHE KANTTEKENINGEN	38
6.3 AANBEVELINGEN	39
LITERATUUR	40

Samenvatting

De Vakantiestraat is een (burger)initiatief om de sociale cohesie in een straat te verbeteren door middel van het organiseren van activiteiten die toegankelijk zijn voor alle leeftijden. Je kunt denken aan verschillende activiteiten die inwoners samen kunnen doen om te spelen, bewegen of gewoon samen te zijn. Om een Vakantiestraat op te zetten, moeten veel contacten gelegd worden met sleutelfiguren in de wijk, zoals initiatiefrijke inwoners, de wijkmanager, buurtcommissie, kerken en professionals van een sociaal wijkteam of welzijnsorganisatie. Een individuele benadering van inwoners die zich mogelijk willen inzetten, kost veel tijd, maar is wel directer dan via algemene en niet zo tijdsintensieve vormen als Facebook of een flyer. Het wordt aanbevolen om de opzet klein te houden in de opstartfase en gebruik te maken van een straat-app om activiteiten te organiseren. De les die geleerd kan worden, is dat het belangrijk is om tijdig voorbereidingen te treffen bij het opzetten van een Vakantiestraat, zowel bij het werven van een coördinator als bij het betrekken van individuele inwoners bij het idee.

De randvoorwaarden voor succes die in de online vragenlijsten en groepsgesprekken naar voren zijn gekomen gaan over het organiseren van activiteiten en het creëren van een gezellige sfeer in de straat. Er worden tips gegeven voor het plannen van activiteiten voor verschillende leeftijdsgroepen en het betrekken van alle buurtbewoners. Er wordt benadrukt dat het belangrijk is om een goede klik tussen jongeren te hebben, een ongedwongen sfeer te creëren en onderlinge banden te versterken. Andere genoemde randvoorwaarden zijn een eerdere buurtbarbecue en regels voor geluidsoverlast. Ten slotte wordt er aandacht besteed aan de ruimtelijke ordening van de straat en hoe deze kan worden aangepast om een ontmoetingsplek te creëren.

Het literatuuronderzoek met voorbeelden uit België, Parijs, Barcelona en Zweden benadrukt dat initiatieven om wijken leefbaarder te maken vaak gericht zijn op het verbeteren van de verkeerssituatie, luchtkwaliteit en fysieke veiligheid. Daarnaast wordt er gewerkt aan vergroening van de wijk en ontstaat er meer speelruimte voor kinderen. Echter, er zijn ook nadelen van Vakantiestraten/Leefstraten naar voren gekomen,

zoals meer onderhoud van groen in de wijk, verkeershinder door tijdelijke weg-afsluitingen en een vermindering van parkeerplaatsen.

Het opzetten van een Vakantiestraat gebeurt door een coördinator, die de behoeften van de straatbewoners aan meer cohesie verkent en gebruik maakt van beschikbare kennis en materialen. Bij de uitvoering is het belangrijk om de reikwijdte van de Vakantiestraat af te bakenen, een straat-app te installeren en als het mogelijk is een vaste ontmoetingsplek in de straat te creëren. Liefst heerst er een relaxte sfeer van vrijblijvendheid en moeten er weinig regels worden gesteld, behalve voor geluidsoverlast en drankgebruik. Het kernpunt is om samen met straatgenoten leuke, inclusieve, laagdrempelige activiteiten te organiseren, zoals samen eten, bewegen en spelen, de straat opleuken en andere dingen samen ondernemen. Een straatbewoner die een Vakantiestraat wil opzetten, kan indien gewenst hulp krijgen via de website van dit initiatief (www.devakantiestraat.nl). Men kan hier ook ideeën opdoen voor het uitnodigen van straatgenoten.

Op grond van de onderzoeksresultaten is een handleiding opgesteld die behulpzaam kan zijn bij het opzetten en uitvoeren van een Vakantiestraat (zie Overzicht 5.2 en 5.3). Deze handleiding moet als checklist opgevat worden en niet als een protocol, omdat elke context waarin een Vakantiestraat georganiseerd wordt en ook de betrokken persoonlijkheden uniek zijn.



Hoofdstuk 1. Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Hoe bewerk je meer sociale cohesie in een buurtje ten tijde van corona-maatregelen? Met die vraag zag Janine Otten, een actieve inwoner van Zwolle, zich geconfronteerd. Ze las op Facebook hierover het één en ander en had gehoord dat er in 2019 een Leefstraat in Zwolle had plaatsgevonden in de wijk Assendorp. Met veel enthousiasme bezocht zij de burens in haar straat om te vragen of anderen wilden meehelpen. In korte tijd werden burens gemobiliseerd en een stukje straat met instemming van bewoners en gemeente afgezet en ingericht (zie onderstaande foto). Het stuk kunstgras werd gedoneerd door een bevriende ondernemer die het van PEC Zwolle mocht schenken aan een goed doel. Stoelen, plantenbakken, schuttingen en slingers werden door de straat bij elkaar verzameld. Zij zette in haar eigen straat activiteiten op, die later onder de noemer van Vakantiestraat zouden doorgaan.

Otten vroeg zich af hoe ze dit initiatief wellicht ook in andere buurten in Zwolle of in andere gemeenten kon uitrollen. Daartoe nam zij contact op met het lectoraat Centrum voor Samenlevingsvraagstukken van Hogeschool Viaa. Binnen de programmalijn ‘Welzijn als basis’ paste het om een methodiekbeschrijving op te stellen voor het opzetten en uitvoeren van het concept ‘de Vakantiestraat’. Een subsidie van het VSB fonds en gelden van de Werkplaats Sociaal Domein, die door voornoemd lectoraat uitgevoerd wordt, maakten dit project mogelijk.

In dit onderzoeksrapport wordt verslag gedaan van de opbrengsten van dit (straat-)initiatief in Zwolle.

1.2 Vraagstelling

De hoofdvraag van dit onderzoek is om te achterhalen wat een werkwijze lijkt te zijn voor het opzetten en uitvoeren van het concept ‘Vakantiestraat’. Deelvragen hierbij zijn de volgende:

- Welke voorbeelden van het verhogen van de leefbaarheid in woonwijken zijn er internationaal te vinden?
- Wat geeft de initiatiefnemer van de Vakantiestraat aan als werkzame elementen bij het opzetten van een Vakantiestraat?
- Hoe ziet de invulling van het concept eruit in een specifieke locatie in Zwolle?
- Wat geven deelnemers aan de Vakantiestraat aan als werkzame elementen?

- Welke randvoorwaarden dragen bij aan het succes van de Vakantiestraat?
- Wat zijn de effecten van het ‘doen’ van een Vakantiestraat voor inwoners?

Door deze deelvragen met behulp van verschillende bronnen te beantwoorden, wordt geprobeerd in kaart te brengen hoe een Vakantiestraat opgezet en uitgevoerd kan worden. Een korte literatuurstudie ten behoeve van de eerste onderzoeksvraag zet de Vakantiestraat in een wat breder kader.

1.3 Leeswijzer

Na dit *inleidende hoofdstuk*, dat in het kort de richting van het onderzoek beschrijft, volgt in *hoofdstuk 2* hoe het onderzoek opgezet is. In *hoofdstuk 3* wordt enige literatuur beschreven over min of meer vergelijkbare initiatieven elders in Europa. Het onderwerp van *hoofdstuk 4* betreft de weergave van alle opgehaalde onderzoeksresultaten. In *hoofdstuk 5* worden de onderzoeksvragen beantwoord en wordt een overzicht gegeven van werkzame elementen van een Vakantiestraat. Ten slotte worden de bevindingen in *hoofdstuk 6* tegen het licht gehouden van literatuur en onderzoeksmethodologie en worden aanbevelingen geformuleerd.

In dit rapport is sprake van een coördinator van de Vakantiestraat. Deze persoon is de kartrekker van het organiseren van een Vakantiestraat op locatie. Uiteraard kan het coördinatorschap ook met een andere straatgenoot gedeeld worden. Omdat in deze rapportage slechts één Vakantiestraat onder de loep genomen is en wel die van de initiatiefnemer in de regio Zwolle, die tevens opdrachtgever is voor dit onderzoek, komen deze drie rollen in één persoon samen. Overwegend wordt gesproken over de coördinator, omdat dat ook de persoon is die elders de kartrekker van een Vakantiestraat kan zijn. Daar waar het in het kader van dit onderzoek nodig is om de rol van initiatiefnemer en/of opdrachtgever aan te duiden, wordt dat gedaan. Voor de doorsnee Vakantiestraat speelt dat niet.

A photograph of a group of people having a picnic in a garden. A woman stands in the background holding a plate, while several others are sitting on the grass. There are colorful bunting flags strung across the garden. The image has a teal overlay.

Hoofdstuk 2. Onderzoeksmethode

Om informatie op te halen voor het opstellen van een werkwijze voor het opzetten en uitvoeren van een Vakantiestraat, zijn diverse onderzoeksmethoden ingezet. In dit hoofdstuk worden die toegelicht.

Allereerst is er een beknopte literatuurstudie gedaan naar het concept ‘Vakantiestraat’ of vergelijkbare concepten. Daarmee wordt geprobeerd te inventariseren wat werkt en daarin een rode draad te ontdekken. Deze rode draad wordt aangevuld of genuanceerd vanuit het praktijkonderzoek in één Vakantiestraat te Zwolle.

Dat praktijkonderzoek werd in september 2022 verricht en bestond uit de volgende onderdelen. De initiatiefnemer is verschillende malen ondervraagd in *semi-gestructureerde interviews* en zij en de onderzoekers hebben een *gezamenlijk logboek* bijgehouden, waarin onder andere bepaalde keuzen voor de inrichting van de Vakantiestraat genoteerd werden. Verder zijn er twee *focusgroepsgesprekken* met deelnemers aan de Vakantiestraat gehouden, volgend op een *online vragenlijst* die onder alle straatgenoten werd uitgezet. De deelnemers aan de Vakantiestraat hielden gedurende de zomer een activiteitenlijst bij.

Voor de individuele interviews met de opdrachtgever zijn interviewleidraden opgesteld. De gesprekken zijn opgenomen en zij heeft de onderzoekers schriftelijk toestemming gegeven de inhoud van de gesprekken te gebruiken voor deze rapportage. Hetzelfde geldt voor het gezamenlijke logboek met soms wat meer persoonlijke aantekeningen.

De vragenlijst is opgesteld aan de hand van een eerste interview met de initiatiefnemer, eerdere onderzoeken op dit terrein van het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken (onder andere Jager-Vreugdenhil & Van Til-Teekman, 2012) en gewoon boerenverstand. De vragenlijst is voorgelegd aan de opdrachtgever ter accordering. De link naar de digitale vragenlijst is verstuurd naar de initiatiefnemer (als coördinator), die de link doorzette naar alle straatgenoten. De anoniem en online ingevulde vragenlijsten kwamen rechtstreeks bij de onderzoekers terecht. Na een week heeft de initiatiefnemer op verzoek van de onderzoekers een remindertekst door-geappt. Eén inwoner kreeg de vragenlijst op papier uitgereikt door tussenkomst van de initiatiefnemer, samen met een portvrije retour-envelop gericht aan de

onderzoekers, die de antwoorden aan het databestand toevoegden. Er zijn twintig (deels) ingevulde vragenlijsten terug gekomen. Zes respondenten waren tussen de 12 en 23 jaar, twaalf tussen 24 en 40 jaar en twee ouderen. Geen van de respondenten woont korter dan twee jaar in de betreffende straat, de meesten vijf tot tien jaar en een enkeling langer dan twintig jaar. Verreweg de meeste respondenten kwamen uit gezinnen met twee ouders en één of meer kinderen.

De beide focusgroepsgesprekken zijn kort na het verstrijken van de sluitingstermijn van de online vragenlijst gehouden in het huis van de initiatiefnemer, maar zonder haar aanwezigheid, waardoor men vrijuit kon spreken – zo daaraan al behoefte was. Uitnodigingen daartoe gingen weer via de initiatiefnemer naar de jongeren van de straat (6-23 jaar) en een tweede naar volwassen straatbewoners. Beide gesprekken duurden ongeveer anderhalf uur, zijn opgenomen en zijn in dit rapport met schriftelijke toestemming van de deelnemers verwerkt. Vier volwassenen en elf jongeren namen aan hun groepsgesprek deel.

De activiteitenlijst is bijgehouden door deelnemers zelf.

A photograph of a 'Leefstraat' (living street) in Gent, Belgium. The street is painted green and features various urban furniture and planters. On the left, there is a wooden pallet seating area with a planter box and a person sitting. A person is riding a bicycle on the green-painted road. The background shows a building with a large arched window and a wooden bench. The overall scene is a vibrant, community-oriented urban space.

Hoofdstuk 3. Literatuur

De focus op de leefomgeving is een steeds belangrijker onderwerp voor de overheid, aangezien deze direct gerelateerd is aan de kwaliteit van leven van mensen. Een initiatief dat al vanaf 2008 aansluit bij de levens van vele mensen in straten en buurten en zorgt voor veel sociale contacten en plezier, is de Vakantiestraat. In dit hoofdstuk wordt een schets gegeven over het ontstaan van de Vakantiestraat en op welke manier dit initiatief aansluit bij de vernieuwde aandacht van de overheid voor ontmoeting in de buurt. Een aantal internationale voorbeelden uit Gent, Parijs, Barcelona, Göteborg, Helsingborg en Stockholm laten zien op welke wijze andere landen de leefomgeving van mensen centraal stellen.

3.1 Leefomgeving

De overheid richt zich in de afgelopen jaren steeds meer op de leefomgeving van mensen waar thuis of dichtbij huis en de wijk steeds belangrijker worden (Duivenvoorden, 2021): de wijk en straat als de meest geschikte plek om te werken aan een prettige leefomgeving voor haar inwoners. Met de komst van de Wmo in 2007 en de aanpassing van de Wmo in 2015 wordt steeds meer de achterliggende gedachte van oud worden in je eigen huis, in je eigen wijk als het ultieme geluk gezien en ervaren (WRR, 2021). Veel aandacht is er voor het organiseren van 'de juiste zorg' en is er veel minder aandacht voor het vormgeven van 'de juiste plek' (Ruimte maken voor ontmoeting, 2022). Zorg is belangrijk en het bouwen van voldoende, passende woningen ook maar het wonen in een fijn en goed huis op een prettige plek is van groot belang voor iemands gezondheid en welzijn. Daarin zorgt de omgeving van een wijk, buurt, dorp of straat ervoor dat een huis een 'thuis' wordt. Dat geldt in het bijzonder voor mensen in bestaansonzekerheid of met fysieke of mentale beperkingen omdat zij vaker meer uren doorbrengen in de eigen thuisomgeving (College van Rijksadviseurs, 2022).

3.1.1 Corona

In tijden van corona (2020-2022) was er geen direct contact mogelijk en werden parken, speeltuinen en openbare ruimten de plek om elkaar (op 1.5 meter afstand) te ontmoeten. En juist als mensen geen beschikking hadden over een tuin of (ruim) balkon werden de straat en wijk de plek om mensen tegen te komen en een praatje te maken. De openbare ruimten zoals scholen, buurthuizen, kerken en bibliotheken

werden ingezet om sociaal contact te stimuleren. In de periode na corona werden nog steeds mooie initiatieven gezien waar contact werd gestimuleerd, zoals een plaatselijke supermarkt waar gratis koffie werd geschonken en waar midden in de winkel een tafel de ontmoetingsplek was voor ouderen en waar opbouwwerkers en sociaal werkers uit Havelte regelmatig aanschoven (Algera, Teekman, Deddens & Pullen, 2020). Ook de buurtkamers van het Leger des Heils zijn een voorbeeld daarvan (Teekman, 2022).

In 2020 adviseerde het College van Rijksadviseurs de overheid over coronamaatregelen in de openbare ruimte (College van Rijksadviseurs, 2020). De coronapandemie vroeg om gedragsaanpassingen in openbare ruimten. De slogan 'geef elkaar de ruimte' zorgde ervoor dat mensen afstand hielden maar er ontstonden ook knelpunten bij voetgangersoversteekplaatsen of bij wachtende ouders die elkaar voor de voeten liepen op het schoolplein.

Er werden adviezen gegeven voor tijdelijke ingrepen voor de korte termijn voor een schoolomgeving, parken, kruisingen of looproutes in winkelstraten. Voor de woonstraten werd in dit rapport de tip gegeven om een Vakantiestraat, Leefstraat, tijdelijke woonerven of tijdelijk autovrije straten op te zetten om ruimte te maken in de straat en afstand van elkaar te houden (College van Rijksadviseurs, 2020).

3.1.2 Ruimte maken voor ontmoeting

In het rapport 'Ruimte maken voor ontmoeting, de buurt als sociale leefomgeving' (College van Rijksadviseurs, 2022) wordt een oproep gedaan om de (collectieve) omgeving in wijken en buurten te gebruiken om ongelijkheid tegen te gaan en de gezondheid en sociale netwerken van inwoners te bevorderen. De mogelijkheden voor sociale verbanden met buurtgenoten en het gevoel mee te kunnen doen is hierin van belang om je 'thuis' te voelen. Onderzoek door het Sociaal en Cultureel Planbureau laat zien dat mensen met een lichamelijke beperking juist sociale drempels ervaren om deel te nemen aan het publieke leven (Vermeij & Hamelink, 2021). Maar ook ouderen wonen vaak in buurten met beperkte mogelijkheden tot sociaal contact, met onvoldoende voorzieningen zoals buurtwinkels of gemeenschapsgebouwen (Planbureau voor de Leefomgeving, 2020).

In 2022 sloot een bakker na twintig jaar zijn deuren in het Noord-Hollandse Hooghoud omdat hij door de energiecrisis niet meer zijn rekeningen kon betalen (Hart van Nederland, 2022). Het doet iets met de samenhang in de wijk als winkels de deur sluiten die een maatschappelijk nut hebben in een wijk of buurt. Het is belangrijk dat de aandacht voor de straat en wijk als leefomgeving groeit en er steeds meer ruimte komt voor ongedwongen ontmoeting. Veel gemeenten stimuleren ontmoeting tussen mensen door (inwoners) initiatieven een financiële bijdrage te geven gericht op het elkaar treffen van inwoners en/of (doel)groepen. Zo stimuleert een subsidieregeling in Putten inwonersinitiatieven die meer ontmoeting voor eenzame ouderen creëren.

Subsidieregeling Voor Elkaar

De subsidieregeling 'Voor Elkaar' stimuleert inwonersinitiatieven die meer ontmoeting voor eenzame ouderen creëren. Waarbij inwoners vanuit eigen kracht en verantwoordelijkheid omzien naar elkaar. De maximale bijdrage die kan worden gevraagd is € 2.500 per ingediend inwonersinitiatief. (Veluwe FM, 2022).

De leefomgeving van inwoners wordt steeds vaker vanaf de tekentafel meegenomen met de plannen voor (nieuwbouw) wijken. Vanaf het begin wordt er door architecten nagedacht over hoe ontmoeting in het ontwerp kan worden meegenomen en inwoners worden gestimuleerd om hierin mee te denken. Dit kan soms al door middel van kleine ingrepen zoals het aanleggen van een stoep die breed genoeg is om een bankje neer te zetten om elkaar te ontmoeten of voor kinderen om er te spelen (Van Hulden e.a., 2015).

Verbinding tussen buurtgenoten draagt bij aan het geluk en dus het welzijn van mensen. Goed contact met buurtgenoten kan een belangrijke factor zijn om vertrouwen op te bouwen in hun leefomgeving. Zo toonde Oshio (2017) aan dat vertrouwen in burens, sociale contacten in de buurt en meedoen aan sociale activiteiten positief kan bijdragen aan geluk. Uit een onderzoek in Rotterdam door Hoogerbrugge en Burger (2018) bleek dat zowel sociale contacten als sociale cohesie in de buurt significant positief bijdragen aan de levensvoldoening

van mensen. Genoeg redenen voor gemeenten om ontmoetingsplekken voor en van inwoners te ondersteunen en dit te stimuleren op zowel straat- als wijkniveau.

3.2 Ontstaan Leefstraat in Nederland

Een inwonersinitiatief dat op straatniveau wordt ingezet om sociale cohesie, ontspanning en contact te stimuleren zijn de leef- en vakantiestraten in Nederland.

De eerste Leefstraat werd in 's-Hertogenbosch georganiseerd door Marcel Roomans. In 2008 nam de gemeente het initiatief van Roomans over en organiseerde de Leefstraat in tien jaar tijd in 3000 straten. Roomans was in het dagelijks leven docent lichamelijke opvoeding en bewegingstherapeut en werd in 2009 koninklijk onderscheiden voor het bedenken en opzetten van de Leefstraat. Zijn uitgangspunt was dat Leefstraten zorgden voor sociale cohesie en sociale veiligheid en dat dit weer terug moest keren in de kleinste openbare cel die de maatschappij kent namelijk de straat (Witte, 2010). De Leefstraat staat volgens Roomans voor een mentaliteitsverandering van het gebruik van de straat en zorgt ervoor dat kinderen zich door de natuurlijke ontmoeting spelenderwijs breed kunnen ontwikkelen.

Een initiatief dat lijkt op de Leefstraat is de Vakantiestraat die sinds 2020 op vele plaatsen in Nederland steeds meer wordt opgezet. De Vakantiestraat is een concept van Human Kind, Drift, Happy Mobility & Soigneur. Het doel van het concept is vakantie te kunnen vieren in de eigen straat. Door ruimte te maken voor sport, spel, ontmoeting en ontspanning in een groene omgeving. Eén van de initiatiefnemers, Derk Loorbach van DRIFT, schreef in coronatijd dat die tijd kansen bood om eindelijk te doen wat men al lang vond. Er was volgens Loorbach (2020) meer rust en frisse lucht in de coronacrisis en iedereen moest letterlijk ruimte nemen (1.5 meter) om met elkaar in gesprek te gaan. De ingrediënten ruimte, draagvlak en momentum waren in de crisis aanwezig om hier verder over na te denken. Jorn Wemmenhove van Human Kind is vanaf 2021 actief in diverse steden rondom de Vakantiestraten. Hij heeft de ambitie om honderden straten in Nederland om te toveren tot Vakantiestraten. Zijn plan is om meer experimenteerruimte in de straat te krijgen met geen of minder auto's, speelplekken, picknickbanken en parasols om de straat voor de toekomst te krijgen.

3.3 Good practices internationaal

In deze paragraaf zullen we dieper ingaan op de manier waarop andere landen inbreng van inwoners faciliteren in hun eigen straat- en woonomgeving. We zijn op zoek gegaan naar internationale good practices en hebben bijzondere initiatieven ontdekt in Gent, Parijs, Barcelona en diverse steden in Zweden. In deze steden wordt op verschillende manieren samengewerkt met inwoners om hun leefomgeving te verbeteren.

3.3.1 “Leefstraten” in Gent (België)

In de plaats Gent is er van 2012 – 2017 een experiment geweest. Er is uitgetest hoe een andere straatinrichting samen met het zoeken naar nieuwe parkeerplekken kon zorgen voor nieuwe ontmoetingsruimte en een sterker buurtgevoel (Agentschap Binnenlands Bestuur, 2021). De vraag was: ‘Wat als we een straat teruggeven aan haar bewoners?’ Een groep creatieve Gentenaars bedacht de Leefstraat om de stad en bewoners te verbinden en oplossingen te zoeken voor stedelijke uitdagingen. Alle dromen en angsten van bewoners werden tussen 2012 en 2017 in kaart gebracht en vervolgens gingen de bewoners met elke uitdaging aan de slag. De nieuwe straatinrichting werd twee à drie maanden lang uitgetest, bijgestuurd en zo nodig weer afgebroken. De Leefstraten waren geen top-down opgelegd project maar ook geen bottom-up inwonersinitiatief. Ze waren een wisselwerking tussen bewoners, de gemeente, organisaties en bedrijven. Bewoners sloegen de handen in elkaar, leerden elkaar beter kennen en gingen aan de slag met uitdagingen in hun straat.

In die jaren hebben 51 Leefstraten meegedaan in Gent. Het ‘Lab van Troje’ begeleidde bewoners en ging in gesprek met hen en met de gemeente over de toekomst van hun straat. Dit proces werd gevolgd door middel van onderzoek van het ‘Lab van Troje’. Het Lab van Troje is een stedelijk ontwerplaboratorium van de stad Gent en heeft als doel de kwaliteit van de openbare ruimte te verbeteren. Het Lab is een onafhankelijk onderzoeks- en ontwerplab dat nauw samenwerkt met verschillende partners zoals universiteiten, onderzoeksinstituten, architecten, stadsontwerpers en beleidsmakers.

Uit het experiment in Gent (Geysels, 2017) zijn de volgende voor- en nadelen naar voren gekomen van Leefstraten:

Voordelen:

- Vergroting van de sociale interactie en het gevoel van gemeenschap in de buurt;
- Verbetering van de leefomgeving door het creëren van groen- en speelruimte;
- Vermindering van de luchtvervuiling en geluidsoverlast;
- Verbetering van de toegankelijkheid voor voetgangers en fietsers;
- Versterking van de sociale cohesie en het gevoel van eigenaarschap;
- Vermindering van de verkeersdruk en verkeerssnelheid in de buurt, wat leidt tot een vermindering van het aantal verkeersongelukken en een verbetering van de verkeersveiligheid;

Nadelen:

- Kosten van de implementatie en onderhoud;
- Tijdelijke verkeershinder tijdens de implementatie;
- Mogelijke verplaatsing van verkeersproblemen naar andere delen van de stad;
- Weerstand van sommige automobilisten;
- Mogelijke problemen met parkeerplaatsen. (Geysels, 2017)

Ondanks dat het experiment al in 2017 is afgelopen blijft de Leefstraat jaar na jaar populairder worden in Gent. Regels zijn verder aangepast zoals dat Leefstraten nu een halfjaar blijven staan in de straat in plaats van 2-3 maanden. Ook wordt er nu een verplicht voortraject gestart omdat er opgemerkt werd dat de groene matten en picknickbanken bij sommige buurtbewoners wrevel opriepen omdat er meer parkeerplaatsen verdwenen (Nieuwsblad België, maart 2022).



Leefstraat in Gent (bron: Barbara de Wil)

3.3.2 'One-minute City' concept in Göteborg, Helsingborg en Stockholm (Zweden)

Het 'One-Minute City'-concept dat in Zweden wordt uitgerold heeft te maken dat inwoners niet meer dan een minuut nodig hebben om toegang te krijgen tot alles wat ze nodig hebben, van speelvelden tot sociale ontmoetingsplekken. In het najaar van 2020 werd er in drie grote steden in Zweden geëxperimenteerd om met behulp van houten blokken multifunctionele leefomgevingen te creëren waar mensen meer ruimte hebben. Inwoners, bedrijven, winkels en scholen werden bij het ontwerp betrokken. Het gaat om zitmeubilair, speeltuinen, plantenbakken, ruimte voor buitengymnastiek maar ook laadpalen voor deelauto's en parkeerplaatsen voor elektrische scooters.

Bewoners werden in het najaar van 2020 gevraagd om samen te werken met ontwerpers om hun leefruimten opnieuw te ontwerpen. Dit was in de periode dat Covid-19 uitbrak en de noodzaak om lange afstanden af te leggen minder werd (Kjolberg, 2021). Er werden Lego-achtige (houten) onderdelen ontworpen om snel prototypes van nieuwe straatontwerpen te maken, zodat onderdelen gemakkelijk konden worden verwisseld of verplaatst als dat nodig was. Er werd een toename van 400% van het aantal burens op straat opgemerkt, waarbij de meerderheid zei dat ze blij of erg blij waren met de veranderingen, ondanks het feit dat parkeerplaatsen waren verwijderd (Peters, 2021). Uit het 'One-minute City'-concept komen voor- en nadelen naar voren (Gustafson, 2022) waaronder:

Voordelen:

- Verhoogde sociale interactie en gemeenschapsgevoel door de nabijheid van voorzieningen;
- Ruimtelijke herverdeling ten voordele van voetgangers en fietsers en om meer mensen toegang te geven tot aantrekkelijke stedelijke kwaliteiten zoals een park of speelgelegenheid;
- Verhoogde beloopbaarheid en fietsbaarheid, wat kan leiden tot een betere gezondheid en minder luchtvervuiling;
- Verminderde afhankelijkheid van auto's, wat kan leiden tot minder verkeersopstoppen en een betere luchtkwaliteit;
- Verminderde uitstoot van broeikasgassen door de

verminderde behoefte aan auto's;

- Toegenomen economische activiteit in buurten vanwege de nabijheid van voorzieningen.

Nadelen:

- Minder parkeergelegenheid, wat een probleem kan zijn voor autobezitters;
- Verhoogde geluidsoverlast en vervuiling in buurten als gevolg van meer voet- en fietsverkeer;
- Hogere vestigingskosten voor lokale bedrijven in dichtbevolkte gebieden;
- Verhoogde druk op openbare diensten zoals afvalinzameling en straatreiniging. (Gustafson, 2022)

Het laat zien hoe straten kunnen transformeren in buurten waar wandelen en fietsen prioriteit hebben boven autorijden. Straten zijn veranderd in gebieden voor activiteiten, bijeenkomsten en beweging voor mensen in de directe omgeving.

Er wordt opgemerkt dat dit "1-minute city"-concept positieve effecten laat zien maar ook sterk afhankelijk is van de uitvoering in sociaal-economisch gebieden met kwetsbare groepen. Door gentrificatie (de opwaardering of upgrade van een oude buurt in een stad met als doel rijkere bewoners aan te trekken) kan het voorkomen dat lokale bewoners ontheemd raken (Gustafson, 2022).



The future street Hälsingegatan in Stockholm (bron: Vinnova)

3.3.3 “Superblocks” in Barcelona (Spanje)

In het Stedelijk Mobiliteitsplan (2020-2025) van Barcelona staat de visie van de stad beschreven om in de toekomst 503 superblocks door de hele stad te creëren. Barcelona is in 2022 begonnen met een speciaal proefproject om naar de inrichting van 21 straten te kijken en de straten om te vormen voor 2030. De stad is ingedeeld in verschillende wijken, genaamd superblocks. Dat zijn bepaalde zones binnen de stad, waarbinnen geen auto's mogen rijden. Op die manier wil Barcelona meer ruimte geven aan groen en speelpleinen voor kinderen en de luchtvervuiling tegengaan.

In de nieuwe superblocks die de stad de komende decennia wil invoeren zijn negen van de originele blokken samengevoegd tot één groot blok. Daarbinnen is het verboden om met de auto te rijden. Een uitzondering daarop zijn de noodzakelijke voertuigen zoals de ambulance of leveranciers van winkels. Maar die mogen maximaal 10 kilometer per uur rijden.

Daarnaast mogen de auto's van buurtbewoners ook niet langer op de weg geparkeerd staan. Zij staan in een ondergrondse parking in de buurt. Barcelona is van plan om het aantal superblocks uit te breiden omdat auto's tot 60 procent van de publieke ruimte innemen in de stad. De volgende voor- en nadelen komen nu al naar voren (Swinkels, 2020; Mueller et al., 2020):

Voordelen van Superblocks zijn:

- Vermindering van verkeersdruk en luchtverontreiniging;
- Verbetering van de leefkwaliteit voor inwoners;
- Vergroting van de veiligheid voor voetgangers en fietsers;
- Stimulering van lokale winkels;
- Vergroting van de groene en openbare ruimte.
- Nadelen van Superblocks zijn:
- Mogelijk verminderde toegankelijkheid voor voertuigen;
- Kosten voor de implementatie en onderhoud;
- Mogelijke beperkingen voor bezorging en vervoer;
- Ondernemers verliezen klanten door beperkte toegang;
- Mogelijk verzet van automobilisten en bewoners die afhankelijk zijn van hun auto. (Swinkels, 2020; Mueller et al., 2020)

Voor alle inwoners van Barcelona zou de gemiddelde levensverwachting met bijna 200 dagen toenemen, goed voor een besparing voor de stad van 1,7 miljard euro per jaar. De meeste winst levert de reductie van stikstofdioxide op dat jaarlijks het vroegtijdig overlijden van 291 mensen zou voorkomen (Mueller et al., 2020).

“Superblocks” in Barcelona (bron: Barcelona.de)



3.3.4 “De stad van 15 minuten” in Parijs (Frankrijk)

De burgemeester van Parijs, Anne Hidalgo heeft grote plannen voor de stad en wil naar een “ecologische transformatie van de stad” (Straatbeeld, 2020). Haar doel is om de lucht van de stad te reinigen en het ‘dagelijks leven van Parijzenaren’ te verbeteren. Groene ruimten, groentepercelen en speeltuinen zullen de plaats innemen van parkeerplaatsen in de straten en wijken van Parijs. In ‘de stad van de 15 minuten’ (la ville du quart d’heure) moet alles te voet, met de fiets of met het openbaar vervoer binnen 15 minuten bereikbaar zijn. Dit betekent geen grote malls meer buiten de stad, maar winkels verspreid over alle buurten. Wegen worden afgesloten voor auto's, parkeerplekken worden parken of speeltuinen. In de ideale 15-minuten-stad bestaan drie verschillende zones:

1. de ‘vijf minuten lopen’-zone: in dit gebied vinden voor zo’n 2.600 bewoners de basisbehoeften, zijn kleine ondernemingen gevestigd en is in ieder geval sprake van een klein centrum.
2. In de ‘vijftien minuten lopen of vijf minuten fietsen’-zone: in dit gebied vinden zo’n 23.000 bewoners de basisbehoeften. Er zitten scholen, winkels, apotheken en parken waar bewoners van meerdere wijken gebruik van maken.

3. De 'vijftien minuten fietsen'-zone: bevat alle andere soorten culturele, maatschappelijke en commerciële voorzieningen. In deze zone wonen minimaal 350.000 mensen (Duany & Steuteville, 2021).

De voordelen en nadelen die in dit model naar voren komen, zijn als volgt (Duany & Steuteville, 2021; O'Sullivan, 2021).

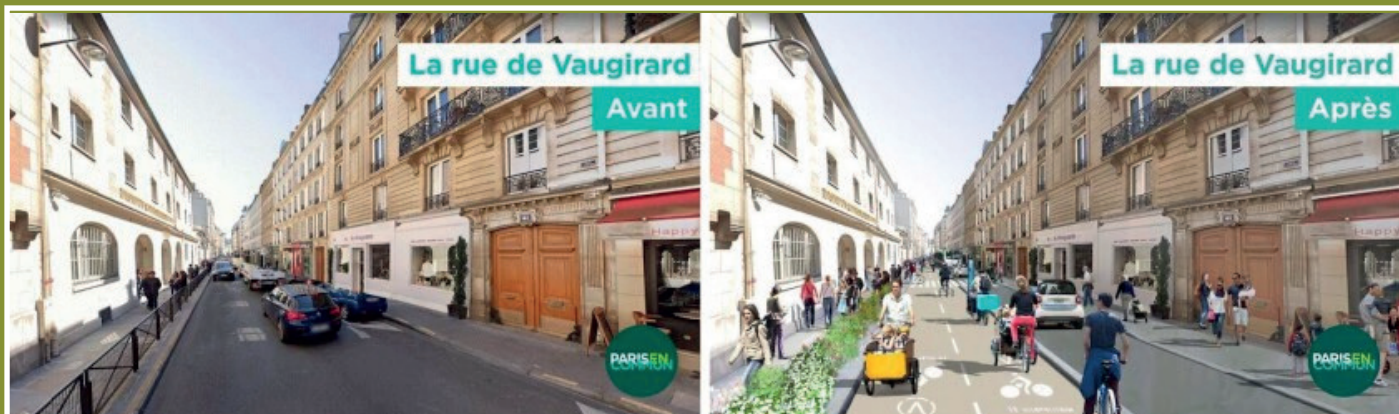
Voordelen van dit concept:

- Verbeterde leefbaarheid en kwaliteit van leven voor inwoners, omdat zij niet ver hoeven te reizen voor dagelijkse voorzieningen;
- Vermindering van verkeersdruk en luchtverontreiniging door het stimuleren van fiets- en voetverkeer;
- Versterking van de sociale cohesie en gemeenschapsgevoel door het creëren van gemakkelijke toegang tot openbare ruimtes en voorzieningen;
- Stimulus voor detailhandel in lokale wijken als alternatief van de hypermarchés;
- Oprichting van gemeenschapscentra waar buurtbewoners ook werkruimte kunnen vinden, omdat veel Parijse appartementen daar te klein voor zijn.

Nadelen van dit concept:

- Mogelijke vermindering van de huizenprijzen in gebieden die verder van de stadskern liggen;
- Mogelijke vermindering van inkomsten uit parkeergelden en verkeersboetes als gevolg van minder autogebruik;
- Mogelijke vermindering van het aantal winkel- en horecagelegenheden in gebieden die verder van de stadskern liggen. (Duany & Steuteville, 2021; O'Sullivan, 2021)

Er zijn tegenstanders van dit model die terugdenken aan een periode waar stedelijke ongelijkheid in buurten de boventoon voerden omdat er ongelijkheid was voor inwoners op voorzieningenniveau en de toezicht op openbare ruimten als discriminerend werden ervaren (O'Sullivan, 2021). Het simpelweg veranderen van straten zoals met fietspaden en parkjes in een wijk zal volgens O'Sullivan (2021) de ongelijkheid die is ingebed zoals het wonen in een huurwoning in een achterstandswijk, de stadsplanning niet omkeren.



La rue de Vaugirard, Parijs (bron: road.cc)

A group of 12 people, including teenagers and young adults, are posing for a group photo on a green lawn in front of a row of houses. The group is arranged in three rows: some are standing in the back, some are kneeling or crouching in the middle, and one person is lying on their back on the grass in the front. They are all smiling and looking towards the camera. The background shows a row of houses with tiled roofs and windows, and a street with parked cars. The entire image has a warm, orange-toned filter.

Hoofdstuk 4. Resultaten van het onderzoek

In dit hoofdstuk worden de resultaten beschreven, die de verschillende informatiebronnen opleverden (zie hoofdstuk 2). In § 4.1 wordt de achtergrond van het initiatief om een Vakantiestraat te organiseren toegelicht. Het gezamenlijke logboek is gescreend op werkzame elementen en daarvan wordt ook in deze paragraaf verslag gedaan. De bevindingen vanuit het online onderzoek (vragenlijst) staan centraal in § 4.2. In § 4.3 wordt uitvoerig ingegaan op de informatie die uit de beide focusgroeps gesprekken te halen was.

4.1 Interviews met initiatiefnemer en gezamenlijk logboek

4.1.1 Interviews met initiatiefnemer

Aanleiding

Aanleiding voor het organiseren van de Vakantiestraat waren de corona-maatregelen. Voor sommige gezinnen waren in de zomer van 2020 de financiën minder door de lockdown, maar sowieso was het moeilijker om op vakantie te gaan (naar het buitenland mocht überhaupt niet in die zomer). De initiatiefnemer gooide een balletje op bij de overburen om een stukje van hun straat in te richten voor activiteiten voor de jeugd, om hen achter hun schermen vandaan te halen en contacten (op gepaste afstand) te laten aangaan. Met iemand van de gemeente is overlegd of een stukje van de straat afgesloten mocht worden voor die activiteiten: twee parkeerplekken mochten gereserveerd worden als ontmoetingsplek. Om de plek nog wat meer ‘eigen’ te maken (zonder de toegang tot de straat af te sluiten), werd er een flinke lap kunstgras neergelegd, dat eerder in het PEC-stadion had gelegen (zie omslagfoto). Voor de jongeren was dat daardoor extra aantrekkelijk om hun activiteiten dáár te houden. Al snel was er een kar die de jongeren samen konden beschilderen. Diverse sport-attributen (goal, basket, volleybalnet) werden her en der van burens verzameld en in de straat gebruikt.

De initiatiefnemer vroeg advies hoe bewoners van omliggende huizen te informeren over dit voornemen. Ook werden zaken als vrije toegang voor hulpdiensten goed geregeld. De gemeente hing een bord *Kinderstraat* op.

Historie

De jaarlijkse straatbarbecue was al veel langer een buurt-activiteit en ook een straat-app functioneerde al langer. De voedingsbodemp voor de Vakantiestraat werd verder verstevigd door een aubade op Koningsdag (in corona-tijd) en de

gelegenheid om als buurt afscheid te nemen van een terminaal zieke buurman die naar het hospice ging. Deze aanloop maakte het gemakkelijker om de Vakantiestraat te beginnen: er was al enige historie, zodat de activiteiten rond de Vakantiestraat de buurt niet overrompelden.

De initiatiefnemer vertelt dat daarna burens via de straat-app uitgenodigd werden om op die-en-die avond buiten te gaan koffiedrinken met elkaar en wie zin had, kon aanschuiven. Er werd qua geluidsniveau later op de avond rekening gehouden met de omliggende buurt. De afspraak werd gemaakt dat de jeugd rond 23.00 uur naar de achtertuin verhuisde of samen in een woonkamer ging zitten om niet tot overlast te zijn. In het tweede jaar (2021) is daarom ook wel enige spreiding van activiteiten over de straat nagestreefd en verzamelde de jeugd dan weer op die oprit en dan weer op een andere. Men ervoer een spanningsveld tussen enerzijds rekening willen houden met straatgenoten als ouderen of zieken en anderzijds de mogelijkheid voor kinderen om gewoon te spelen. Een ander pijnpunt was of andere straten ook mochten aanhaken (zie ook § 4.3.1).

Volgens de initiatiefnemer hebben jongeren uit eigener beweging de maanden daarna de Vakantiestraat voortgezet in de winter (buiten film kijken onder dekens met chips). Er is een groeps-app gemaakt waaraan alleen de jongeren meedoen en activiteiten worden voorgesteld. Hieruit blijkt al dat de zomerse Vakantiestraat-activiteiten een stimulans waren elkaar te ontmoeten, maar dat (vooral de jongeren) de contacten gedurende het jaar doorzetten. Daardoor werd de groep jongeren hechter en nodigden ze ook andere jongeren uit de straat uit; het werd inclusiever. In vergelijking met vorige jaren namen jongeren in 2022 (als groep) duidelijk meer initiatief en waren ze minder afwachtend; ouders moesten en konden meer loslaten. Aldus de initiatiefnemer.

4.1.2 Leerpunten uit logboek

De initiatiefnemer en de onderzoekers hielden in de Vakantiestraat van 2022 samen een logboek bij waarin keuzen in het organiseren van een Vakantiestraat en rond het onderzoek werden genoteerd en van context voorzien. Door dit gezamenlijke werkdokument werd de transparantie over en weer nog versterkt, omdat het in de praktijk nog wel eens voorkomt dat anderen partijen inwonersinitiatieven ‘opslokken’ en ‘overnemen’.

Het logboek was echter nog belangrijker om gaandeweg bij te houden, wat er allemaal komt kijken bij het opzetten van een Vakantiestraat. Dat met terugwerkende kracht te inventariseren geeft het risico dat voor de hand liggende, maar wellicht cruciale elementen niet meegenomen worden als werkzame factor in de beschrijving van de werkwijze.

Opzetten Vakantiestraat: netwerken

Uit het logboek zijn verschillende leerpunten te destilleren. Het toont vóór alles aan dat het zaak is met heel veel partijen contact te maken: om op de hoogte te brengen, om medewerking, advies of toestemming te vragen, om te werven et cetera. Hierbij valt te denken aan sleutelfiguren binnen de gemeente (bijvoorbeeld de wijkbeheerder/-manager of de bewonerscommissie), kerken en de welzijnsorganisatie (bijvoorbeeld Maatjesprojecten). Ieder van die sleutelfiguren heeft weer z'n eigen netwerk en weet of er aanpalende initiatieven in de buurt, wijk of stad genomen zijn, waarbij mogelijk aangehaakt of waarvan op z'n minst geleerd kan worden. Geledingen in het maatschappelijk veld, zoals kerken en buurtcommissies weten vast welke wijken zitten te springen om een dergelijk verbindend initiatief, bijvoorbeeld omdat men in die bepaalde wijk minder gemakkelijk met vakantie gaat. En anders kennen ze wel de historie van de gemeenschap, zodat eerdere mislukkingen of andere valkuilen gedeeld kunnen worden. Als er in het verleden problemen zijn geweest rond een hangplek, dan zullen straatgenoten minder toeschietelijk zijn om voor langere tijd een ontmoetingsplek voor de buurt in te richten. Mogelijk kan een koppeling gemaakt worden met wijken waarvan al bekend is dat er wel eens een buurtfeest wordt gehouden. Misschien kan er meegelift worden op bepaalde activiteiten in het kader van verduurzaming of energietransitie, hoewel dat soort themaprojecten veelal minder op sociaal contact of verbinding ingestoken zijn.

Daarmee wordt een dilemma aangeroerd: hoe kom je aan een geschikte Vakantiestraat? Moet je inwoners persoonlijk benaderen, wat veel tijd kost, of volstaat een bredere, ongerichte aanpak via Facebook, een mail of app (voor zover je dan over de contactgegevens van de beoogde Vakantiestraat-inwoners beschikt), een folder of een presentatie op een wijkavond van de kerk? Al deze vormen hebben voor- en nadelen.

Opzetten Vakantiestraat: omvang

Wat de initiatiefnemer onder andere leerde van haar rondgang langs allerlei informanten in het formele of informele welzijnswerk, was dat het raadzaam leek, niet te groot te beginnen. Misschien is het beter eerst eens te starten met slechts één leuke, aansprekende activiteit voor alle leeftijden in de hele straat: de Vakantiestraat in de light-variant. Ook het installeren van een straat-app, waarbij straatgenoten met elkaar kunnen meeleven, kan al verbinding geven.

Opzetten Vakantiestraat: begeleiding

Toen de initiatiefnemer de Vakantiestraat in meerdere straten wilde uitrollen en daarvoor mensen polste en in buurten presentaties gaf, bleek dat sommigen het een geweldig concept vonden, waarna men er zelf mee aan de slag ging en zelf het wiel ging uitvinden. Ze organiseerden een pannenkoekbakwedstrijd en loofden een 'gouden pollepel' uit, een wisseltrofee, waarmee men aangaf van plan te zijn deze activiteit jaarlijks te laten terugkomen. In zulke gevallen had de initiatiefnemer eigenlijk meer een aanjagende functie (wat op zich ook bijdraagt aan het hogere doel van meer cohesie in de wijk), maar het kan natuurlijk ook zo zijn dat een coördinator het wel fijn vindt iets meer begeleiding te ontvangen of een sparring partner te hebben. Daarom heeft de initiatiefnemer een eerste opzet van een website gemaakt met informatie. Het maken van uitnodigingskaartjes om straatgenoten op een bepaalde activiteit te attenderen, kan enthousiasmerend werken (en dat klusje zelf kun je ook weer tot verbindende activiteit verheffen). Verder heeft de initiatiefnemer kant-en-klare bigshoppers ter beschikking gesteld met allerhande spelmaterialen en andere benodigdheden.

Wat ook uit het logboek naar voren komt, is dat mogelijke coördinatoren geholpen moeten worden antwoorden te krijgen op bijvoorbeeld de volgende vragen:

- Hoe kunnen ze mensen uitnodigen?
- Wat gaan ze doen? Bijvoorbeeld eten klaarmaken
- Waarom doen we dit?
- Hoeveel mensen en wie in je straat nodig je uit?
- Doe ook een activiteit om te komen tot verbinding. Kan spel zijn, kan vragen kaarten zijn.
- Waar is een geschikte plek in de straat? (bijvoorbeeld speeltuin)
- Hoe eventueel aan geld te komen voor activiteiten?
- Wie kan de coördinator helpen bij de organisatie?

Een andere les uit het logboek betreft een tijdige planning. Begin ruim van tevoren met het in de week leggen van het eventueel organiseren van een Vakantiestraat bij initiatiefrijke inwoners; zulke kandidaat-coördinatoren kan het benauwen als er iets moet stáán in een te korte tijd. De meeste inwonerinitiatieven zijn, zeker in de opbouwfase, sterk afhankelijk van een kartrekker. Deze persoon heeft ook een eigen persoonlijk leven, waardoor mogelijk voorgenomen werk ten behoeve van de Vakantiestraat toch niet kan doorgaan, bijvoorbeeld vanwege een overlijden of doordat de coördinator zelf op vakantie gaat.

Opzetten Vakantiestraat: gemeentelijke subsidies en vergunning

Een belangrijk punt dat uit de procesbeschrijving in het logboek naar voren komt, is de fondsenwerving en het leren kennen van de wegen naar zulke geldpotjes. Daarin gaat voor de leek veel tijd zitten; informatie over welke mogelijkheden er zijn, welke voorwaarden gesteld worden en hoe een aanvraag in te dienen, lijkt hapsnap via eigen of toevallige contacten verzameld te moeten worden. Toch is het de moeite waard om te verkennen of de lokale (of wellicht provinciale) overheid misschien wel een financieringspotje beschikbaar heeft om straat-activiteiten te kunnen bekostigen.

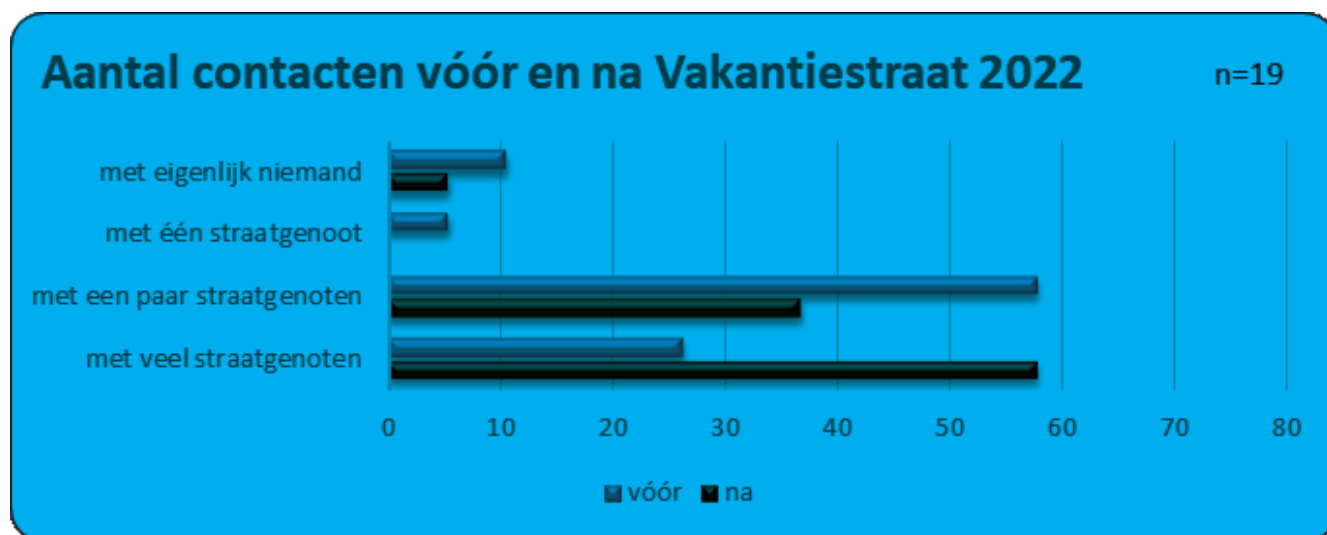
Soms moet de gemeente om toestemming gevraagd worden om een stuk straat tijdelijk af te sluiten voor verkeer.

4.2 Online vragenlijst

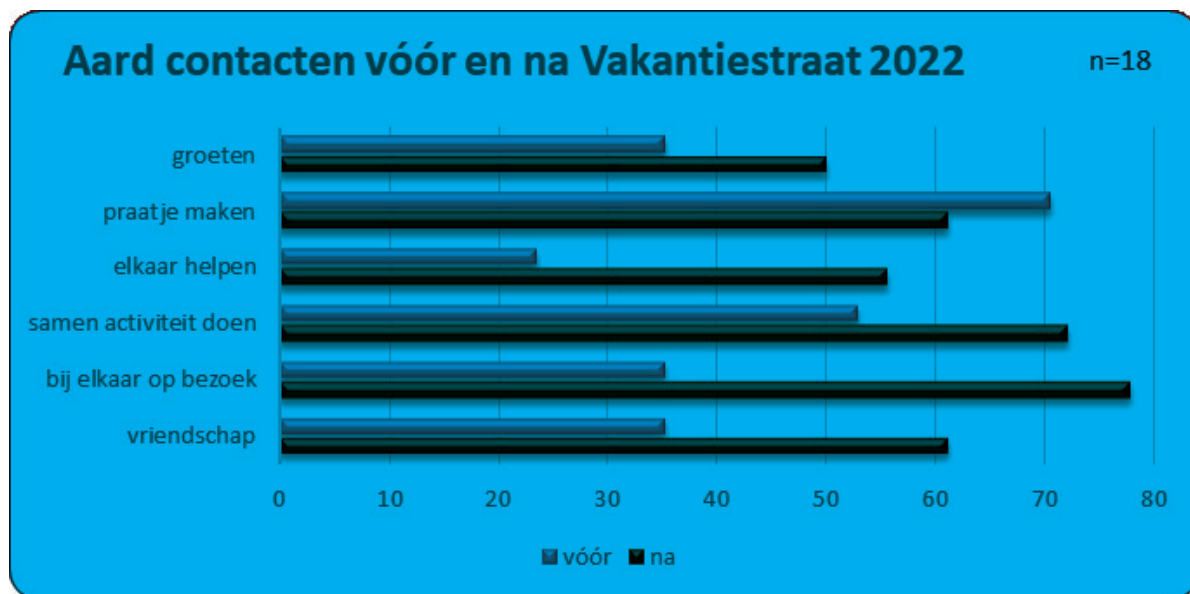
4.2.1 Aard en aantal van contacten door Vakantiestraat

Deze specifieke Vakantiestraat heeft al een langere historie (zie ook § 1.1). Desgevraagd geven respondenten (81%) aan dat (de aard en het aantal van) hun contacten met straatgenoten vooral veranderd zijn sinds de eerste Vakantiestraat die in 2020 georganiseerd werd (ook al heette het toen nog niet zo). Latere edities van de Vakantiestraat hierop volgens deze ondervraagden nauwelijks meer invloed hebben gehad. Een enkeling vermeldt dat geen enkele ‘aflevering’ van de Vakantiestraat daarin iets voor hem of haar heeft veranderd. Verreweg de meeste (79%) respondenten typeren hun contacten anno zomer 2022 als ‘gewoon gezellig’. Een paar (16%) betitelen de omgang als ‘diepgaand’ en een enkeling geeft aan de contacten oppervlakkig te vinden.

Uit figuur 4.1 is af te leiden dat, voordat de Vakantiestraat 2022 gehouden werd, meer dan de helft naar eigen zeggen met ‘een paar’ straatgenoten contact had en ongeveer een kwart met ‘veel’ straatgenoten. Na dit vakantieseizoen is het aantal contacten vergroot: bijna drie op de vijf respondenten (58%) hebben nu met veel straatgenoten contact.



Figuur 4.1 – Aantal contacten vóór en na Vakantiestraat 2022 (n=19)



Figuur 4.2 – Aard contacten vóór en na Vakantiestraat 2022 (n=18; meerdere antwoorden mogelijk)

De aard van de contacten veranderde ook sinds de laatste zomer (2022). Figuur 4.2 geeft inzicht in op welk vlak verschuivingen plaatsvonden. Alle genoemde vormen van contact zijn aanzienlijk toegenomen, vooral het bij elkaar op bezoek gaan en het elkaar helpen met kleine klusjes, oppassen of iets lenen. Het lijkt alsof er minder met burens gesproken wordt, maar vermoedelijk moet dat geïnterpreteerd worden als dat het contact minder beperkt blijft tot het maken van een praatje.

Het wekt dan ook geen verbazing dat op een ander item bijna iedereen (89%) aangeeft één of meer straatgenoten beter te hebben leren kennen door de Vakantiestraat en dat 83% van mening is dat men meer betrokken is op (een deel van) de straatgenoten.

4.2.2 Opbrengsten Vakantiestraat

Bijna alle (94%) respondenten vinden dat de Vakantiestraat voor elk wat wils bood. Volgens sommigen (27%) deden er aan de Vakantiestraat ook wel straatgenoten mee van wie men dat niet verwacht had; een even groot aandeel zegt van niet, terwijl anderen zich daarover niet uitlaten. Alle respondenten denken voortaan ook buiten de Vakantiestraat om meer contact aan te gaan met één of meer straatgenoten.

Maar liefst twee derde (67%) van de ondervraagden geeft te kennen dat de Vakantiestraat wat heeft bijgedragen aan hun levensgeluk. Figuur 4.3 toont waar het volgens respondenten om gaat bij de activiteiten van de Vakantiestraat. Gezelligheid staat bovenaan (94%), maar ook elkaar ontmoeten en samen dingen doen, scoren hoog (elk 65% van de ondervraagden geeft dit aan). Meer dan de helft (53%) is van oordeel dat omzien naar elkaar (ook) één van de aspecten is waar de Vakantiestraat om draait.

De meerwaarde van de Vakantiestraat sluit hierop aan en zit 'm volgens de geraadpleegde inwoners vooral in gezelligheid, contact maken in de buurt, leuke dingen doen met elkaar en elkaar helpen. Ook zijn er signalen dat er minder eenzaamheid en verveling is, terwijl iemand ook het credo *'It takes a village to raise a child'* aanhaalt.

Wat betreft verbeterpunten met betrekking tot de activiteiten van de Vakantiestraat worden verschillende zaken opgemerkt. De één ziet graag dat ook burens van andere straten erbij betrokken worden, een ander hoopt dat er meer burens zijn die initiatieven willen ontplooien. De vaste ontmoetingsplek, die er eerder wel was, was er in 2022 niet meer, maar die wordt wel gemist. Zeker voor nieuwe Vakantiestraten zien sommigen



Figuur 4.3 – Waar Vakantiestraat om draait (n=17; meerdere antwoorden mogelijk)

het van belang dat inwoners gemotiveerd worden hun steentje bij te dragen aan het succes van hun Vakantiestraat; daartoe moeten ze goed ingelicht worden door bijvoorbeeld hun coördinator. Ook zouden zij moeten weten dat er soms wel ‘potjes’ zijn om activiteiten te financieren. Eén persoon oppert een planning voor de hele zomervakantie te maken.

4.2.3 Vakantiestraat: hoe dan?

De meningen zijn verdeeld als gevraagd wordt naar de geschiktheid van mini-projecten in het concept van de Vakantiestraat. Voorbeelden van zulke mini-projecten zijn zwerf-afval opruimen, actie voeren voor Oekraïne of aan de slag in de groenvoorziening. De meesten vinden dat de Vakantiestraat ook zonder zulke mini-projecten kan, een paar vinden die niet bij de Vakantiestraat horen, terwijl een paar anderen het juist wel weer erg passend vinden.

Op de open vraag waaraan een Vakantiestraat moet voldoen om succesvol te kunnen zijn, wordt een palet aan factoren genoemd. Dat betreft allereerst één of meer kartrekkers, die gastvrij zijn en goed kunnen organiseren en verder het commitment van andere straatgenoten. Een vaste ontmoetingsplek komt ook (weer) aan de orde, evenals

kleinschaligheid (afgebakend buurtje, geen doorgaande weg), maar liefst wel met uiteenlopende leeftijden. De activiteiten moeten vooral laagdrempelig zijn en hoeven niet per se groepsgewijs gedaan te worden; in tweetallen werken ze ook verbindend. Een appgroep helpt bij de communicatie. De sfeer moet er één zijn van vrijblijvendheid, geen dwang. Afspraken maken en rekening houden met omliggende straten en huizen is ook van belang, wil het initiatief geen vroege dood sterven. De rol van kinderen en jongeren blijkt in de Vakantiestraat een bijzondere. Straatgenoten vinden het mooi om te zien dat de jeugd meehelpt en verantwoordelijkheid neemt en enerzijds meedenkt met ‘algemene’ straat-activiteiten (of zelfs het voortouw neemt!) en anderzijds ook een eigen, actieve groep vormt. Hun actieve bijdrage en groepsfeer versterkt een soort familiegevoel, de sociale cohesie: niemand hoeft buiten de groep te staan!

4.2.4 Verwachtingen aangaande Vakantiestraat

De meeste respondenten (47%) hadden hun verwachtingen van de Vakantiestraat niet geëxpliciteerd. Een bijna even grote groep (41%) deed dat wel en zag hun verwachtingen ook uitkomen. Een enkeling had méér of iets anders verwacht van dit concept.

De rol van de coördinator van de Vakantiestraat vonden velen (82%) onmisbaar. Niemand vond dat zij te weinig ruimte liet voor ideeën van andere straatgenoten; een enkeling heeft van haar inzet niets gemerkt.

De slotvraag was of de respondent een volgende keer (weer) zou meedoen aan activiteiten van de Vakantiestraat en daarop antwoordt iedereen (100%), dat hij of zij graag wil meehelpen.

4.3 Focusgroepsgesprekken

De opgehaalde informatie in beide focusgroepsgesprekken, met ouders en jongeren, wordt in deze paragraaf themagewijs gepresenteerd. De beide gesprekken volgden op de zomer-editie van de Vakantiestraat in 2022. Zie voor meer achtergrond-informatie in hoofdstuk 2.

4.3.1 Effecten van Vakantiestraat voor inwoners

Aard en aantal contacten

Gevraagd naar of de onderlinge contacten in de straat zijn geïntensiveerd, antwoorden de volwassenen dat dat het geval is vanwege het meer doen van gezamenlijke activiteiten. Dat deed men al wel, maar nu draagt het een naam: Vakantiestraat. Deze contacten zijn niet altijd even diepgaand bij de volwassenen: men ‘vlindert’ van de ene straatgenoot naar de andere (wat een fraaie woordspeling is, omdat de Vakantiestraat in de Zwolse Vlinderbuurt ligt) en heeft nu eens met die buurman contact en dan weer met de buurvrouw verderop. Er zijn ook wel gelegenheidsduo’s: buurman en buurvrouw die samen naar PEC Zwolle gaan of twee openwaterzwimmers. Door het ongedwongen karakter van de omgang met elkaar is er geen optimum in het aantal contacten. Uiteraard trekken sommige burens meer naar elkaar toe dan naar anderen, maar over het algemeen staat men zeker voor elkaar klaar. De volwassenen benoemen die omgang met elkaar als ‘gewoon’ – een woord dat in beide groepsgesprekken regelmatig valt.

Wie mag er meedoen?

De begrenzing van de Vakantiestraat in de zin van ‘welke huizen horen er nog bij?’ is redelijk fluïde. Volwassenen raden aan daarin niet te star te zijn: sommige wijkbewoners van een naburige straat voegen heel soepel en natuurlijk in, bijvoorbeeld via kinderen van dezelfde leeftijd die elkaar kennen van school of sportclub.

Op die manier zijn er drie ‘externe’ gezinnen ingevoegd, wat voor niemand een probleem is. Overigens doet niet iedereen van de Vakantiestraat zelf altijd mee: de één is nu eenmaal meer op zichzelf dan de ander, maar bij de grotere straat-activiteiten voor alle leeftijden (zoals de buurtbarbecue) wordt wel iedereen uitgenodigd, of hij of zij een vorige keer nu wel of niet meedeed.

Relatie activiteiten en contact

Volgens de volwassenen was het informele contact (informeel hier niet bedoeld als tegenhanger van professioneel, maar als ongedwongen, los-vast) er toch wel in de straat, maar de activiteiten fungeren wel als vliegwielen: het geeft extra verdieping om het contact met elkaar levend te houden. Ook de jongeren erkennen dat ze de Vakantiestraat niet meer echt nodig hebben om elkaar te vinden, maar dat straat-activiteiten wel bevorderend werken. De volwassenen vertellen dat enerzijds het samen doen van kleine projecten, bijvoorbeeld in de groenvoorziening, en anderzijds de onderlinge band niet zonder elkaar kunnen: het is een kruisbestuiving. Jongeren doen mini-projecten (nog) niet, of het moest het samen met de straat maken en ophangen van vogelhuisjes zijn.

Waar Vakantiestraat toe leidt

De volwassenen geven in het gesprek desgevraagd aan dat de Vakantiestraat heeft bijgedragen aan hun levensgeluk. Door de goede onderlinge verhoudingen is het woongenot in deze straat groot. Ze noemen ook het voorbeeld van een jongen, die elders grotere kans zou lopen op sociale uitsluiting, maar in deze groep van jongeren volledig opgenomen wordt en zich daardoor veel meer heeft kunnen ontplooiën. Ook de jongeren zelf geven die acceptatie van elkaar aan en het is ontroerend de aanwezige betreffende buurjongen te horen vertellen hoe positief hij dat zelf ervaart: hij voelt zich bevoorrecht in deze groep opgenomen te zijn. Ze zien de onderlinge diversiteit aan achtergronden als verrijkend en aanvullend op elkaar. Ze voelen dat ze zichzelf kunnen zijn en hoeven zich door de nabijheid van altijd wel iemand van de vriendengroep nooit te vervelen; eenzaamheid komt er niet voor. Ze vinden het fijn dingen met elkaar te doen en maar zeker in corona-tijd bracht deze straatvriendengroep wat fleur in hun leven. Naast dat deze manier van omgaan met elkaar vormend kan zijn, bouwt het ook aan (gezamenlijke) herinneringen.

Onder de jeugd is er eerder sprake van contacten in de vorm van vriendschappen; iedereen kan goed met elkaar overweg, maar met sommigen heb je nu eenmaal wat meer connectie. Die vriendschappen zijn ook weer niet exclusief (individuele jongeren maken ook deel uit van vriendengroepen buiten de straat, die meer gelijkgestemd zijn of van eenzelfde leeftijd), maar de jongeren zelf vinden het ook wel fijn en gemakkelijk een vriendengroep in de straat en dus onder handbereik te hebben. In vergelijking met omringende straten zijn er in deze Vakantiestraat opvallend veel jongeren, die dus in de wat brede buurt ook wel wat op elkaar aangewezen zijn. De samenstelling van de straatvriendengroep is vloeibaar. Ook de jongeren 'vlinderen' dus. Er wordt geen onderscheid gevoeld in jongere of oudere jeugd; hooguit mogen de jongsten wat minder van hun ouders (late gesprekken, vakantieweek) dan de oudere jongeren en dragen de oudere jongeren meer verantwoordelijkheid en krijgen die ook van hun en van andere ouders, maar het zijn geen twee subgroepen.

Ook al is deze Vakantiestraat op te vatten als een hechte, warme gemeenschap, toch gaat het contact niet altijd van een leien dakje. De bij het groepsgesprek aanwezige volwassenen geven te kennen dat zij onderlinge problemen proberen uit te spreken, met een grondhouding van water bij de wijn willen doen en relaxed blijven. Niet reageren op iemands reactie, omdat het dan zomaar kan escaleren.

Neven-opbrengsten van Vakantiestraat

Vakantiestraat is niet opgezet om hogere doelen als 'eenzaamheidsbestrijding' of 'opvoedingsondersteuning' te dienen, maar voorziet daar op ongedwongen wijze wel in, onbewust. Terugkomend op dat (de)escaleren, leren jongeren in deze setting ook aan den lijve of zien het bij hun ouders, hoe om te gaan met meningsverschillen of teleurstellingen. In die zin is (de gezamenlijkheid van) de Vakantiestraat ook wel een soort levensschool. Overigens leren volwassenen ook van elkaar hoe elkaar bij kleine conflicten aan te spreken.

4.3.2 Werkzame elementen

Aansprekende activiteiten

De kern van de Vakantiestraat is contact met straatgenoten aangaan door het samen doen van activiteiten. Die gezamenlijke bezigheden vormen dan ook het succes van de Vakantiestraat, vinden de jongeren.

Volgens de volwassenen was die 'gewoon contact'-vibe altijd al aanwezig: de eerste bewoners van de nieuwbouwwijk van destijds trokken naar elkaar toe, omdat ze allemaal nieuw waren en kinderen in dezelfde leeftijdscategorie hadden. Die bewoners van het eerste uur hadden met het Sinterklaasfeest een Piet geregeld, die bij een paar gezinnen langs ging. Die saamhorigheid is een tijd weggeweest, maar kwam weer naar boven bij de eerste buurtbarbecue, waarop kinderen spontaan spelletjes gingen spelen of dansjes gingen doen, waarin ze hun ouders meetroonden.

Klik tussen jongeren

Als andere succesfactor geven de volwassenen aan de klik tussen de jongeren. Zij zijn de drijvende motor en organiseren van alles; de volwassenen haken daar geregeld bij aan. Volwassenen (meestal de ouders) ondersteunen de jongeren wel door mee te denken, soms door enige sturing of begrenzing aan te brengen of door mee te helpen bij de realisering van een plan (bijvoorbeeld spullen regelen of vervoer). Aan de andere kant sporen de jongeren hun ouders aan tot activiteit, zo vertellen de volwassenen. Maar het zijn de jongeren die op het idee komen om bij een thema-avond bijpassende straatversiering te kopen bij de Action.

Jongeren worden door de volwassenen als de constante factor gezien: nieuwe jongeren die in de straat komen wonen, worden door de reeds woonachtige jongeren met hun 'gemeenschapszin' besmet. Toch protesteert een volwassene tegen die term, omdat het hem teveel neigt naar formele contacten: als jij bij mij op bezoek komt, voel ik me niet aangezet om per se een tegenbezoek af te leggen. Zelf zeggen de jongeren dat deze mentaliteit ingeslepen is: ook als je maar heel af en toe meedoet, dan ben je even welkom. Ze geven dan ook met nadruk aan dat het succes van deze Vakantiestraat schuilt in hoe ze met elkaar omgaan, dat er veilige sfeer heerst en dat hun groep gevarieerd is qua leeftijd. Verder heb je 'gewoon leuke mensen' nodig, wil een Vakantiestraat kans van slagen hebben. Ze vertellen dat ze open staan voor nieuwe contacten, hetgeen als stimulans van de waarde van de Vakantiestraat wordt gezien. Die veilige sfeer leggen ze verder uit: je kunt alles zeggen, wordt niet veroordeeld en iedereen kan aansluiten. Citaat van een jongere: "Ik kan mezelf zijn".

Hieraan gekoppeld kan worden dat een zekere mate van sociale vaardigheden de omgang met elkaar wel vergemakkelijkt, zeker in geval van irritaties, maar het is niet strikt voorwaardelijk, schatten de volwassenen in.

Groeps-app en persoonlijk contact

Aan voorstellen voor het ondernemen of organiseren van een bepaalde activiteit wordt ruchtbaarheid gegeven via een groeps-app. Ook worden via dat medium organisatorische zaken gedeeld: 'wie heeft er een statafel?'. De jongeren hebben ook een eigen appgroepje (zonder ouders), dat soms gebruikt wordt voor informele contacten, maar veelal voor organisatorische dingetjes wordt gebruikt. Gesprekken worden bij voorkeur in persoon (face-to-face) gevoerd en niet online, zo vertellen de jongeren: "Op tien meter van je verwijderd kun je een goed gesprek voeren. Waarom zou je dat dan op de app doen?". Herhaaldelijk wordt genoemd dat er sprake is van goede gesprekken onderling en dat de jongeren daaraan hechten.

Empathische initiator

Men vindt daarnaast dat een ideeënrijke initiator onmisbaar is: hij of zij moet net even dat zetje geven zodat de straatbewoners in actie komen. Iemand die de wegen weet, maar ook de knoop doorhakt ("we gaan het gewoon doen!"), maakt de drempel voor meehelpen zoveel lager. Dat laatste noemen de volwassenen, terwijl de jongeren dit aanvullen met de opmerking dat er niet alleen spontane ideeën moeten opborrelen, maar dat er ook iemand is die ze ook ten uitvoer legt; dat hoeft niet per se de coördinator te zijn, want dat doen de jongeren zelf vaak ook wel. In het geval van deze Vakantiestraat jaagt de coördinator wat betreft activiteiten vooral die aan, waaraan de volwassenen ook meedoen, zoals de jaarlijkse buurtbarbecue. Verder verzorgt zij het budget (zie ook twee alinea's verderop).

Vrijblijvendheid

Iets anders dat erg belangrijk gevonden wordt door de volwassenen, is vrijblijvendheid: verplicht je buurtgenoten *niet* tot deelname, heb geen verwachtingen van elkaar. Je hoort er ook bij als je niet meedoet! Wat betreft activiteiten: bedenk iets, organiseer het, geef er ruchtbaarheid aan via de buurt-app en wacht maar af wie erop afkomen; je moeten opgeven voor een activiteit, wordt als de dood in de pot beschouwd. Toch worden er ook wel (een paar) regels gesteld.

Vanuit hun levenservaring of hun rol als ouders, stellen volwassenen soms regels op voor (activiteiten van) hun kinderen. Verder zijn er algemene regels gemaakt over geluidsoverlast en hoe laat een activiteit afgelopen moet zijn. Die worden aan het begin van het vakantie seizoen opgefrist door communicatie naar de hele buurt toe, met de gedachte dat men elkaar erop aanspreekt. Elke volwassene neemt daarin ook wel z'n eigen verantwoordelijkheid. De hoofd'regel' is echter 'leven en laten leven'; ook daarin een relaxte houding en elkaar (veelal de jeugd) wat gunnen.

Gratis en/of budget

De kracht van de Vakantiestraat is verder dat voor kleine activiteiten geen geld wordt gevraagd, zo geven de volwassenen aan. De boel wordt bekostigd doordat iedereen wat meeneemt (bijvoorbeeld versnaperingen). Verder heeft de coördinator enkele subsidiepotjes weten aan te spreken voor bijvoorbeeld de aanschaf van een tafeltennistafel, een spikeball of een (tijdelijk) springkussen. Het straatbudget schiep ook de mogelijkheid om een volleybalnet aan te schaffen. Overigens kosten veel activiteiten ook weinig tot niets: de bordspellen van thuis, voetballen op straat.

Deze Vakantiestraat is in de gelukkige omstandigheid dat één van de bewoners een houtverwerkingsbedrijf heeft. Daardoor is er soms (rest)hout en gereedschap beschikbaar dat gebruikt kan worden, is er een bus voor vervoer van spullen en kan er soms in zijn loods gewerkt worden of dingen tijdelijk opgeslagen. Dat er een paar oudere jongeren (met een rijbewijs) deelnemen, faciliteert bepaalde activiteiten natuurlijk ook.

Ruimtelijke ordening

Heel praktisch helpt het dat deze Vakantiestraat een klein straatje is, beetje in de vorm van een hofje gebouwd, in elk geval met weinig doorgaand verkeer. De huizen hebben geen achterom, dus men ziet elkaar meer. Het kunstgras werkt als een "magische" ontmoetingsplek; daar trekt de jeugd naar toe, daar kunnen ze de hele avond op straat zitten. Daarnaast wordt er ook wel van andere opritten gebruik gemaakt om de reuring een beetje over de straat te verspreiden. Er zijn wel eens omwonenden (van verder weg) die klagen over de jongeren voor hun deur; soms vinden de jeugdige deelnemers aan het groepsgesprek die klachten onterecht en wat pesterig of kinderachtig. Zo stonden wijkgenoten al vóór de met ook

hen afgesproken eindtijd van straatlawaai al op de stoep om zich erover te beklagen. Bij grotere straat-activiteiten wordt een deel van de straat wel eens afgesloten. Daarover is wel eens wat gemopper geweest, maar feitelijk kunnen andere bewoners altijd nog via de andere kant van de U-vorm inrijden. Een echte afspreeklocatie (hangplek) wordt – zeker in de winter – dan wel gemist.

4.3.3 Voorbeelden van gezamenlijke activiteiten

De aanleiding voor de Vakantiestraat waren de coronamaatregelen, zoals eerder beschreven. Daardoor vervielen externe activiteiten en was de buurt meer op zichzelf aangewezen. Door veelal buiten-activiteiten te organiseren, konden met name de jongeren toch met elkaar optrekken. Ook jongeren in quarantaine werden door de vriendengroep niet vergeten, maar op creatieve wijze betrokken bij het straatleven – op afstand, maar toch nabij.

Samen spelen, bewegen en eten

In de beide groepsgesprekken worden verschillende voorbeelden genoemd van dingen die georganiseerd zijn. Veel van deze activiteiten betreffen samen spelen en bewegen en samen eten. Voorbeelden van de eerste categorie zijn voetballen en andere groepssporten, skeeleren, huttenbouw, boulderen, verstopperij, trampoline springen, klimmen, meedoen aan een hardloophwedstrijd of gezamenlijk sportschoolbezoek en de traditionele Nieuwjaarsduik in een lokale zwemplas, die in de zomer ook meermaals wordt bezocht. Gezamenlijke momenten rond eten en drinken betreffen uiteraard de bekende buurtbarbecue en ook een pannenkoekfestijn of (voor de volwassenen) een whisky-proeverij.

De inmiddels jaarlijkse vakantieweek voor jongeren van 15-23 jaar oud (zonder toezicht van de ouders) is van een heel andere categorie. De buurt heeft eens met elkaar vogelhuisjes getimmerd en insectenhôtels. Ook zijn de boomspiegels een keer vergroot. Eens is er een aubade geïnitieerd door een muzikale familie en vaak worden burens in de vakantieperiode uitgezwaaid. Verder kijkt de jeugd ook graag samen naar films en spelen ze Weerwolfje of Jachtseizoen. En uiteraard vinden al deze activiteiten niet in stilte plaats: er wordt heel wat afgekleut met elkaar.

Thema-activiteiten

Sommige activiteiten die voor de hele straat (volwassenen en jongeren) georganiseerd worden, kennen een bepaald thema, waarbij het leuk gevonden wordt zich daarbij passend te kleden (en te gedragen: “een beetje gek doen”). Zo’n thema aanhouden, geeft weer een andere dynamiek. Een goed voorbeeld daarvan is het thema ‘Tropical’. Soms is er een prijsje om een wedstrijd-element in te brengen en wordt de straat conform het thema aangekleed. Dat laatste gebeurt dan ook weer samen, zodat dat eigenlijk ook al weer een spontane activiteit op zichzelf wordt.

De aanwezige jongeren melden dat er ’s zomers elke dag wel een gezamenlijke activiteit is. In de winter komt het veelal op de weekenden neer (binnen-activiteiten moeten ouders in het huis van samenkomen ook zien zitten) of zijn de activiteiten eerder online. Als er sneeuw ligt, dan lokt dat wel weer meer straatgenoten naar buiten.

Overige activiteiten

Op de activiteitenlijst, die de jongeren gedurende de zomervakantie probeerden bij te houden, staan heel wat van bovenstaande activiteiten. Aanvullend vermeldt de lijst dat er op elkaars huis en hond gepast werd, er een logeerpartijtje was, een verjaardag gevierd en getafeltenist werd. Er werd ook nog een paar avonden geschilderd. De lijst laat zien dat er soms twee, soms negen jongeren meededen aan een bepaalde activiteit. Ouders doen soms ook mee. Verder wordt duidelijk dat de leeftijdscategorieën van deelnemende jongeren variëren: kinderen van de basisschoolleeftijd spelen samen met scholieren van het voortgezet onderwijs en met 20-plussers. Ze genieten met elkaar erg daarvan, getuige de hoge waardering die ze voor die activiteit hebben: gemiddeld in de buurt van een 8.

4.3.4 Functieprofiel van de coördinator

Als de beide groepen deelnemers aan de gesprekken wordt gevraagd waaraan een coördinator moet voldoen zowel als mens als in de hoedanigheid van kartrekker, dan komt men met de volgende punten op de proppen. Hij of zij moet gevoel voor de omgeving hebben, zich kunnen inleven in de personen van de straatbewoners: wat is het publiek, wat zou kunnen aansluiten? Deze persoon moet kunnen aanvoelen waar “de magie in de groep” zit.

Het taalgebruik – of het nu van de coördinator is of van iemand anders die iets wil organiseren – let in zekere zin nauw: zeg niet “we gaan dit of dat doen”, maar liever “wat zou je ervan zeggen als we ...” en ook het woord ‘moeten’ lijkt taboe. Ook de jongeren komen hiermee in hun groepsgesprek aanzetten: zij introduceren hun voorstellen ook vaak in de vorm van “is het niet leuk om...”.

Ook initiatiefrijk zijn en over organisatietalent beschikken behoren tot de kenmerken van een coördinator. Verdere vereisten zijn volgens de volwassenen: sociaal en communicatief vaardig (waaronder goed kunnen luisteren en afstemming zoeken met bijvoorbeeld jongeren), conflicten kunnen hanteren en in contact met de ander *blijven* door briefjes in de brievenbus doen of gewoon aanbellen. Van een andere orde zijn de vaardigheid om (enige) regels op te stellen en het kennis hebben van subsidiepotjes en welke wegen te bewandelen als het gaat om vergunningen (bijvoorbeeld om een deel van de straat tijdelijk af te sluiten voor de buurtbarbecue). De jongeren noemen in grote lijnen dezelfde eigenschappen en vaardigheden voor een coördinator: organiseren, verbinden, veilig klimaat creëren, oog hebben voor elke leeftijd en budgetbeheer. Ook het betrekken van jongeren bij bijvoorbeeld de aanschaf van spullen (inspraak, samen doen), wordt belangrijk gevonden. En ten slotte: vrijheid geven aan jongeren om hun eigen contacten aan te gaan en duizend bloemen te laten bloeien.

4.3.5 Slogans voor Vakantiestraat

De volwassenen zouden het concept ‘Vakantiestraat’ samenvatten als ‘Gewoon samen’ of ‘Leven en laten leven’. Zij verwachtten dat de jongeren in het verzinnen van een slogan veel creatiever zouden zijn en dat bleek inderdaad het geval. Zij kwamen met de volgende motto’s: “Meer wij, minder ik”, “Heel spontaan en méégaan”, “Betere goede burens dan verre vrienden”, “Goede tijden met verschillende leeftijden”, “Ieder heeft baat bij een veilige straat”, “Vrienden op korte afstand”, en “Spendeer uren met je goede burens”.

4.3.6 Handleiding ‘Werkwijze Vakantiestraat’

Het mag duidelijk zijn: de gezamenlijkheid die er vanaf het begin al was in deze straat, is de onderlegger voor de Vakantiestraat. Eigenlijk is de Vakantiestraat de kers op de taart, een extraatje; de basis van gezamenlijkheid is dan de taart. Een ‘Werkwijze Vakantiestraat’ als handleiding gaat

niet zonder meer werken, zeggen de volwassenen in hun groepsgesprek; het concept is niet zonder meer te kopiëren naar een andere straat. De activiteiten ontstaan organisch (“hé, zullen we...”) en worden niet planmatig georganiseerd. Zo’n handleiding kan tips geven, maar kan de gezamenlijkheid niet neerzetten of forceren. De volwassenen raden aan het allemaal niet groots en meeslepend te maken qua activiteiten, maar simpel en klein. Inventariseer in het begin eerst maar eens of er bereidwillige straatgenoten zijn die iets met elkaar zouden willen oppakken. Als je het geluk hebt dat achtergronden van straatgenoten enigszins matchen (bijvoorbeeld kinderen in dezelfde leeftijd), dan ligt daar een basis voor gezamenlijkheid. Een handleiding zou eerder de vorm van een starterskit moeten zijn: welke praktische zaken kun je doen om die basis van gezamenlijkheid aan te wakkeren en welke informatie en kanalen zijn daarbij behulpzaam? Een tas met speelgoed en materialen kan een vorm zijn.



Hoofdstuk 5. Conclusies

In dit hoofdstuk worden de deelvragen van § 1.2 beantwoord op grond van de literatuur en de kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksdelen (§ 5.1 tot en met § 5.4). Alles komt samen in § 5.5, waarin een soort samenvattende handleiding wordt gegeven voor het opzetten en het succesvol organiseren van een Vakantiestraat en waarmee tevens een antwoord wordt gegeven op de hoofdvraag van dit onderzoek.

5.1 Opzetten van een Vakantiestraat

Voor het werven van een Vakantiestraat moeten veel contacten gelegd worden met allerlei sleutelfiguren in de wijk: initiatiefrijke inwoners, wijkmanager, buurtcommissie, levensbeschouwelijke instellingen en professionals van een sociaal wijkteam of sport- of welzijnsorganisaties. In al die contacten kan een coördinator leren wat er in een bepaalde straat of wijk speelt, waaraan mogelijk behoefte is en wat eventueel succes- (of faal-) factoren geweest zijn in eerdere pogingen iets met de sociale cohesie in de straat te doen. Tevens kan hij of zij kijken naar talenten van bewoners om in te zetten voor de straat. Ook weten mensen die de straat vanuit verschillende perspectieven bekijken, misschien wel waarbij de Vakantiestraat kan aansluiten bij andere buurt-initiatieven. Een individuele benadering van inwoners die zich mogelijk willen inzetten, kost veel tijd, maar is wel directer dan via algemene en niet zo tijdsintensieve vormen als Facebook of een flyer.

Aangeraden wordt de opzet van de Vakantiestraat klein te houden, zeker in de opstartfase. Een straat-app kan het opzetje geven voor één leuke, aansprekende activiteit die toegankelijk is voor alle leeftijden: Vakantiestraat-light. In de praktijk blijkt het voor te komen dat geënthousiasmeerde actieve inwoners zelf het wiel gaan uitvinden. Een Vakantiestraatcoördinator kan indien gewenst hulp krijgen via de website van dit initiatief (www.devakantiestraat.nl), kan daar ideeën opdoen over het uitnodigen van straatgenoten of kan gebruik maken van de kant-en-klare tassen met spelmateriaal. Een Vakantiestraatcoördinator moet geholpen worden antwoorden te vinden op enkele praktische vragen van organisatorische aard.

Verder is de les: begin tijdig met het treffen van voorbereidingen, zowel bij het werven van een Vakantiestraat(coördinator) als bij het in de week leggen van gedachten rond een Vakantiestraat bij individuele inwoners. Fondsenwerving is best een stroperig proces, waarvoor heel

wat moeite gedaan moet worden. De wegen naar financiële potjes zijn vaak niet zo transparant. Maar de mogelijkheden voor een Vakantiestraat worden aanzienlijk vergroot als (overheids)gelden kunnen worden aangeboord. Voor toestemming of vergunningen moet contact gezocht worden met de gemeente.

5.2 Invulling concept in concrete straat

De initiatiefnemer heeft een Vakantiestraat opgezet in een deel van haar eigen straat in Zwolle. Uit de online enquête en de twee focusgroeps gesprekken met volwassenen en jongeren bleek, dat er al wel een voedingsbodem was voor onderling straatcontact (de jaarlijkse buurtbarbecue), maar door het organiseren en samen uitvoeren van diverse activiteiten voor jong en oud, ontstonden er beduidend meer intensieve contacten; intensiever voor de volwassenen meer in de zin van frequentie, maar voor de jongeren (6-23 jaar) daarnaast ook qua diepgang. In de zomer, en inmiddels ook buiten de Vakantiestraat om, werd er door met name de jongeren veel samen gespeeld, gekletst en gehangen, gesport, gegeten en andere leuke dingen samen ondernomen. Overzicht 5.1 bevat een weergave van de meeste activiteiten die tijdens het onderzoek genoemd werden. Via een straat-app en een appgroep voor jongeren werden voorstellen gedaan voor activiteiten (“Zou het niet leuk zijn om...?”) of oproepjes van organisatorische aard (“Wie heeft er een ... beschikbaar?”). De manier van omgaan met elkaar was inclusief, relaxed en vrijblijvend.

De straat werd soms deels afgesloten voor verkeer, zeker als ook de volwassenen/ouders bij een activiteit betrokken zijn. Al een aantal jaren lag er in de straat een stuk van de PEC-grasmat, waarop de jongeren elkaar troffen, maar ze spraken ook wel af op steeds weer een andere oprit, om het samscholen wat te spreiden. Door de initiatiefnemer waren er potjes vanuit de lokale of provinciale overheid geregeld om sommige activiteiten of materialen te bekostigen.

5.3 Werkzame elementen van en randvoorwaarden voor Vakantiestraat

In overzicht 5.2 staat opgesomd, welke werkzame elementen uit de diverse onderzoeksdelen naar voren gekomen zijn. De geconstateerde randvoorwaarden voor succes maken daarvan onderdeel uit.

5.4 Effecten van Vakantiestraat voor inwoners

Hét beoogde resultaat van een Vakantiestraat (in welke vorm dan ook) is meer sociale cohesie door meer verbinding en ontmoeting, wat op zichzelf ook weer gunstige effecten heeft op het welzijn van mensen. Dat blijkt in Zwolle ook de uitwerking te zijn: deelnemers geven aan dat de Vakantiestraat bijdraagt aan hun levensgeluk. Men beleeft gezelligheid met elkaar en kijkt naar elkaar om. Er wordt geopperd dat er minder verveling of eenzaamheid is. Hoe inwoners met elkaar omgaan om contacten ‘gezellig’ te houden, is in feite een soort ‘levensschool’ voor de jongeren.

Kinderen kunnen zich door het andere gebruik van de straat en natuurlijke ontmoetingen spelenderwijs breder ontwikkelen. Uit de (inter)nationale literatuur komt dit ook pregnant naar voren. Volgens het literatuuronderzoek zijn initiatieven om wijken leefbaarder te maken, veelal (ook) gericht op het verbeteren van de verkeerssituatie, luchtkwaliteit en fysieke veiligheid. Vaak wordt er gewerkt aan vergroening van de wijk en ontstaat er meer speelruimte voor kinderen.

Uit de literatuur komt ook een aantal nadelen van Vakantiestraten aan de orde. Meer groen in de wijk vergt vaak ook meer onderhoud, er kan verkeershinder ontstaan door tijdelijke weg-afsluitingen en het kan ten koste gaan van een aantal parkeerplaatsen.

5.5 Beantwoording hoofdvraag

De hoofdvraag van dit onderzoek luidde wat een werkwijze lijkt te zijn voor het opzetten en uitvoeren van het concept ‘Vakantiestraat’. Op grond van de beantwoording van de deelvragen wordt in overzicht 5.3 daarop het volgende antwoord geformuleerd.

Samen spelen en bewegen

- Groepssporten, zoals voetbal
- Individuele sporten, zoals samen skeeleren, samen hardlopen of aan wedstrijd meedoen
- Huttenbouw
- Verstoppertje spelen
- Trampoline springen
- Klimmuur
- Nieuwjaarsduik en samen zwemmen
- Samen naar sportschool
- Tafeltennissen

Samen eten

- Buurtbarbecue
- Pannenkoekfestijn
- Whisky-proeverij

Overige activiteiten

- Vakantieweek voor jongeren
- Vogelhuisjes timmeren, insectenhôtels bouwen
- Boomspiegels vergroten
- Aubade (Koningsdag)
- Buren uitzwaaien voor vakantie
- Oppassen op hond of huis
- Buiten of binnen film kijken
- Weerwolfje, Jachtseizoen of bordspelen spelen
- Kletsen
- Uitzwaaien van buurman, die naar hospice ging
- Themafeest met verkleed en versieren en wedstrijd-element
- Verjaardag vieren
- Knutselen en schilderen

Overzicht 5.1 - Voorbeelden van ondernomen activiteiten door onderzochte Vakantiestraat

Activiteiten

- Leuke activiteiten ondernemen, toegesneden op diverse leeftijdsgroepen
- Evt. mini-projecten in bijvoorbeeld groenverzorging, afval opruimen
- Alle straatgenoten uitnodigen voor plenaire activiteiten, of ze nu komen of niet
- Niet alles met iedereen hoeven doen (vloeibare samenstelling van jongerengroep)
- Niet hoeven opgeven en geen geld vragen: kom gewoon (of niet) en neem eventueel wat lekkers mee

Sfeer-aspecten

- Klik tussen jongeren
- Ongedwongen karakter, vrijblijvendheid
- Onderlinge band, goed met elkaar overweg kunnen (en met sociale vaardigheden daaraan ook werken)
- Vriendengroep onder handbereik
- (Sociale) veiligheid: inclusief en elkaar acceptierend, niet zo moeilijk doen, relaxte houding
- Gewoon leuke mensen in de straat
- Open staan voor nieuwe contacten

Empathische initiator

- Straatgenoten net zetje in de rug geven om tot bepaalde activiteit te komen; knoop doorhakken: we doen het!
- Aanjagen van (plenaire) activiteiten (voor hele straat)
- Organisatietalent
- Conflicthantering
- Budget: wegen kennen hoe die aan te vragen bij overheden en beheer
- Inlevingsvermogen in doelgroepen
- Uitnodigend taalgebruik: "Wat zou je ervan zeggen, als we...?"
- Communicatief vaardig (luisteren, afstemmen met bijvoorbeeld jongeren)
- Contactueel georiënteerd
- Jongeren betrekken plenaire activiteiten of aanschaf spullen

Randvoorwaarden

- Eerdere contacten/buurtbarbecue (voedingsbodem)
- Enigszins matchende achtergronden van burens of anderszins gedeelde interesse
- Kleinschaligheid van opzet (zowel aantal huizen als eenvoudige activiteiten), zonder te star af te bakenen tot bepaald deel van de straat
- Diversiteit in leeftijden (ook binnen de groep jongeren) en achtergronden
- Andere vriendengroepen buiten Vakantiestraat blijven ernaast bestaan
- Ondersteuning van jongeren door ouders: vervoer, meehelpen bij activiteit, (voor zover nodig) sturing/begrenzing
- Regels voor geluidsoverlast (hoe laat stil) afspreken en met buurt communiceren (ook net buiten Vakantiestraat)
- Straat-appgroep: meld een bedachte activiteit en wacht af wie erop afkomen
- Eventueel: inzet van beschikbare materialen van iemands werk of hobby voor algemeen gebruik bij activiteiten
- Ruimtelijke ordening: af te bakenen stuk straat, (eventueel wisselende) ontmoetingsplek
- Ruimtelijke ordening: geen achterom, dan is men zichtbaarder voor elkaar
- Ruimtelijke ordening: ontmoetingsplek (ook voor andere jaargetijden)

Opzetten door initiatiefnemer/coördinator

- Verken de behoeften van de straatbewoners aan meer cohesie door met hen te praten, maar ook met anderen die de straat goed kennen: sociaal professionals, lokale sleutelfiguren, kerken, gemeente
- Wees als coördinator sensitief, organisatorisch en sociaal vaardig
- Leg het organiseren van een Vakantiestraat tijdig in de week bij betrokkenen; vergeet jongeren daarbij niet in te zetten
- Houd het klein (qua aantal huizen en qua activiteiten)
- Maak gebruik van beschikbare kennis en materialen van andere Vakantiestraten (PR-materiaal, website, speltassen)
- Probeer (gemeentelijke) potjes aan te spreken voor het bekostigen van sociale activiteiten

Uitvoering van Vakantiestraat

- Baken de reikwijdte van de Vakantiestraat af
- Installeer een straat-app
- Creëer (indien mogelijk) een vaste ontmoetingsplek
- Werk samen aan een relaxte sfeer van vrijblijvendheid
- Stel weinig regels, maar wel voor geluidsoverlast (en drankgebruik)
- Vraag geen geld per activiteit en laat deelnemers zich niet hoeven opgeven
- Kernpunt: organiseer samen met straatgenoten leuke, inclusieve, laagdrempelige activiteiten met voor elk wat wils: samen eten, bewegen en spelen, straat opleuken, activiteiten ondernemen

Overzicht 5.3 - Werkwijze opzetten en uitvoeren van Vakantiestraat

An aerial, high-angle view of a city street. In the foreground, a pedestrian crossing with white stripes is visible. To the right of the crossing, there is a flower stand with various colorful flowers. Further down the street, a white van is parked on the left side, and a blue car is parked on the right. The street is lined with multi-story buildings. On the right side, there is a blue sign with a white triangle and a pedestrian symbol. The overall scene is a typical urban environment.

Hoofdstuk 6. Discussie en aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden de bevindingen van dit onderzoek nog eens kritisch beschouwd. Enerzijds gebeurt dit door een discussie ervan in het licht van de literatuur, aangevuld met andere overwegingen (§ 6.1) en anderzijds door enige opmerkingen te plaatsen over de gehanteerde methodologie in § 6.2. In § 6.3 komen aanbevelingen aan de orde, met name gericht op vervolgonderzoek.

6.1 Bevindingen in relatie tot literatuur en andere overwegingen

In het rapport 'Gezinnen: Present! Revisited 2015' (Van Til-Teekman, 2015) wordt een update gegeven van het invoeren van de inzet van gezinnen bij het uitvoeren van klusjes bij mensen die zulke hulp wel kunnen gebruiken en waarbij volgens de in 2012 ontwikkelde Presentmethode gewerkt is (Jager-Vreugdenhil & Van Til-Teekman, 2012). Niet alleen de hulpvrager is daarmee geholpen, het doet ook wat met de helpers zelf en met het eigen gezin. Net als bij de Vakantiestraat wordt aan werving voor geschikte gezinnen dan wel straten gedaan door presentaties te houden voor groepen mensen (kerken en verenigingen), door een folder beschikbaar te stellen en door mond tot mond reclame. De Presentmethode omvat zeven stappen, waarvan alleen de matching en een terugkoppeling naar deelnemers minder van toepassing lijkt met betrekking tot de Vakantiestraat.

Ook vanuit het door de initiatiefnemer bijgehouden logboek wordt duidelijk dat het van belang lijkt te zijn om samen met een buurt te gaan brainstormen wat in dit geval de mogelijkheden en wensen zijn, rekening houdend met het beschikbare (menselijke) 'materiaal' en de historie van de buurt of straat (of bij de Presentmethode: gezin).

In beide projecten blijken kinderen en jongeren de verbindende schakel te zijn; door hun aanwezigheid komt er sneller verbinding tot stand (Van Til-Teekman, 2015). Ook bij de Vakantiestraat zijn het veelal de jongeren die hun ouders aansporen tot het meedoen aan bepaalde activiteiten. 'Jong geleerd is oud gedaan' lijkt voor beide initiatieven een belofte voor de toekomst. In het verlengde daarvan kan men zich afvragen of de kinderrijkheid van een buurt een essentieel criterium is voor een Vakantiestraat: het is sowieso een vliegwiel, maar kan het ook zonder?

In datzelfde rapport worden tien tips voor familie-vrijwilligerswerk gegeven, die zeer toepasbaar lijken voor het opzetten en uitvoeren van een Vakantiestraat. Enkele daarvan zijn het aansluiten bij bestaande, concrete activiteiten die zichtbaar 'resultaat' opleveren en die voor verschillende leeftijden geschikt zijn. Verder gaat het om het gebruik maken van persoonlijke benadering voor de werving. Andere parallellen tussen beide werkwijzen zijn te bepalen hoe lang activiteiten mogen duren, de tip om te beginnen met kleine activiteiten en ten slotte het onderhouden van contact met de initiatiefrijke inwoner (Van Til-Teekman, 2015).

Net als bij het familievrijwilligerswerk bij Present is ook bij de Vakantiestraat sprake van intergenerationeel contact. Bij de onderzochte Vakantiestraat is er ook tussen oudere jongeren en jonge kinderen intensief contact: bijvoorbeeld welke 6-jarige belt aan bij een jongeman van 23 jaar om samen te gaan voetballen – en dat die 'grote jongen' dat ook nog gaat doen! Wellicht helpt het daarbij, dat enkele oudere jongeren vanuit hun beroep(sopleiding) wat hebben met kinderen en groepsverbanden: leerkracht, toegepaste psychologie, zorgopleiding.

Uit onderzoek van Bredewold (2014) en Haarsma et al. (2018) komt naar voren dat ook oppervlakkige contacten – de praatjes over het weer en andere small talk – bijdragen aan het gevoel van welbevinden. Voor de volwassenen lijkt dit in de(ze) Vakantiestraat ook zo te werken; voor de jongeren gaat het verder: tussen hen zijn intensieve contacten en zelfs vriendschappen ontstaan.

Ook al is deze Vakantiestraat op te vatten als een hechte, warme gemeenschap, toch gaat het contact niet altijd van een leien dakje (misschien wel juist niet vanwege die familie-achtige cultuur). Er lijkt een bepaald niveau van omgangsvormen nodig en dat je elkaar daarop durft aan te spreken en 'opvoeden' – en dan gaat het niet alleen richting de jongeren, maar ook de volwassenen onderling. Als er voldoende sociale vaardigheden zijn, dan lijkt dat wel de smeer-olie van de Vakantiestraat te zijn.

In vergelijking met internationale literatuur valt het op dat andere steden met hun leefbaarheids-initiatieven meer gericht lijken op de ruimtelijke ordening (bijvoorbeeld verkeers- en milieuproblematiek) en de Zwolse onderzochte Vakantiestraat vooral de sociale cohesie probeert te bevorderen. Daarnaast gaat ander onderzoek (zie hoofdstuk 3) vooral over de effecten (voor- en nadelen), terwijl het onderhavige Zwolse onderzoek meer gefocust is op de zoektocht naar werkzame elementen. In lijn met het (internationale) literatuuronderzoek zou het interessant zijn om na te gaan of het feit dat in de onderzochte Vakantiestraat alleen koopwoningen staan, van invloed is op (de bereidwilligheid van inwoners om te investeren in) de sociale cohesie. Ook andere buurtkenmerken versterken of bemoeilijken mogelijkwerwijs het opzetten en uitvoeren van een Vakantiestraat, als die op Zwolse leest geschoeid is. Welke dat eventueel zijn, is (nog) onbekend.

De initiatiefnemer heeft diverse andere straten in Zwolle geprikkeld om ook iets als een Vakantiestraat op te zetten. Het eigenaardige was echter dat geen van de betreffende coördinatoren leek te wachten op advies of begeleiding van de initiatiefnemer van de onderzochte Vakantiestraat en liever hun eigen wiel leken te willen uitvinden. Het is onduidelijk of men de eigen straat te uniek achtte voor een algemene werkwijze (of daaruit lering te kunnen trekken). Nu er met deze rapportage zo'n 'handleiding' verschenen is, moet de initiatiefnemer erop bedacht zijn, dat deze mogelijk te 'zwaar' kan overkomen voor die enkele activiteit die men elders organiseert. Immers: een Vakantiestraat-light behoort ook tot de mogelijkheden, wie weet als opstap voor een meer omvattende versie, later. Die kleinschaligere versie zou dan eventueel een soort voortraject voor een 'echte' Vakantiestraat kunnen zijn. In de onderzochte Zwolse Vakantiestraat lag er vanuit de historie van de straat al een voedingsbodem voor een veelzijdige Vakantiestraat met diverse activiteiten, maar in andere kandidaat-Vakantiestraten moet die aanzet voor onderlinge verbinding wellicht eerst nog meer gerealiseerd worden. Het zou interessant zijn om Overigens kan ook beredeneerd worden dat een planning voor een hele zomervakantie enigszins op gespannen voet staat met spontaneïteit om activiteiten te organiseren.

Een laatste opmerking betreft of mini-projecten binnen de opzet van een Vakantiestraat passend zijn. Het kan dan gaan om bijvoorbeeld het opruimen van zwerf-afval of een actie voor Oekraïne. Op grond van wat deelnemers aan de groepsgesprekken en de geënuquêteerden hebben laten weten, zijn de meningen verdeeld. De conclusie lijkt te zijn, dat zo'n mini-project één van de samenbindende activiteiten kan zijn, maar dat het concept van de Vakantiestraat dat niet per se nodig heeft. Het is raadzaam aan te voelen wat de wens van de buurt is.

6.2 Methodologische kanttekeningen

Er zijn online vragenlijsten afgenomen en groepsgesprekken gevoerd. De hiermee opgehaalde informatie is de basis voor dit rapport. Het is mooi om tijdens de groepsgesprekken te observeren dat wat bijvoorbeeld de jongeren beweren ook door hun gedrag bevestigd wordt. De onderzoekers zagen dat de oudere jongeren sommige vragen van nadere toelichting voorzagen voor jongere deelnemers. Verder gaf het maken van een foto van de groep, buiten op het PEC Zwolle-gras, meteen reuring in de straat: een buurman die even buiten komt en de boel gadeslaat, een buurvrouw die met een snedige opmerking langsfiest. Waarmee gezegd wil zijn, dat observatie ook een (aanvullend) (evaluatie)instrument zou kunnen zijn om de effecten van de Vakantiestraat in kaart te brengen.

Volgens de antwoorden gegeven op de online vragenlijst heeft Vakantiestraat 2022 op zich niet meer zoveel toegevoegd aan het aantal en de aard van de contacten in de buurt, zegt men, maar als vervolgens gevraagd wordt hoe dat vóór en na die zomer was, dan treden nog wel grote verschuivingen in positieve zin op: duidelijk meer contacten. Dit is vervolgens in de groepsgesprekken uitgevraagd. De jongeren gaven als verklaring dat de contacten in 2022 inderdaad intensiever geworden zijn, maar dat kan niet echt de (hele) verklaring zijn, omdat de jongeren maar een derde deel uitmaakten van de responsgroep.

Mogelijk is er aangaande de beleving van de Vakantiestraat sprake van enige vertekening. Het is denkbaar dat alleen wie enthousiast was over Vakantiestraat meedeelde aan het onderzoek. Voor deelname aan de groepsgesprekken speelt dit eventuele probleem niet zo, omdat daar de focus gelegd werd op het verzamelen van werkzame elementen en dus minder subjectieve informatie werd opgehaald.

Hoe het succes van een Vakantiestraat te meten? Sociale cohesie laat zich moeilijk in maat en getal vangen, maar een aanzet daartoe zou kunnen zijn het samen met een straat opstellen van een buurt-sociogram, vóór en na de Vakantiestraat. Door beide moment-opnamen met elkaar te vergelijken, kan het verschil in aantal contacten en ook met wie in kaart gebracht worden. Verder kunnen verwachtingen vooraf geïnventariseerd worden en kan nadien geëvalueerd worden of die hoop gerealiseerd is.

Het blijft wel de vraag hoe overdraagbaar de specifieke invulling van deze Vakantiestraat is naar vakantiestraten op andere locaties. De eerste aanbeveling (§ 6.3) gaat daarop in.

6.3 Aanbevelingen

In dit rapport is een werkwijze geïnventariseerd hoe een Vakantiestraat opgezet en uitgevoerd kan worden. Daarbij is het lastig inschatten, in hoeverre deze Vakantiestraat representatief is voor alle Vakantiestraten. Immers: de initiatiefnemer zou zó maar eens een actievere of creatievere of sensitievere coördinator kunnen zijn dan de doorsnee coördinator in andere kandidaat-Vakantiestraten. Ook is het denkbaar dat de samenstelling van de straatgenoten uniek is voor deze Vakantiestraat en dat dat specifieke relaties en omgangsvormen met zich mee brengt, die niet zonder meer 'in te voeren' zijn in een andere Vakantiestraat. Cultuur en historie van de straat zijn hierbij bepalend en dat laat zich niet zo maar in alles organiseren. Ook de geïnterviewde volwassenen geven dat aan (§ 4.3.6) Daarom lijkt het raadzaam, de in dit rapport opgestelde werkwijze te toetsen in andere projecten, waar een Vakantiestraat wordt opgezet en uitgevoerd. Daarmee kan deze werkwijze aangescherpt, aangevuld en genuanceerd worden. Ook kan dan nagegaan worden of de kinderrijkheid van een buurt een essentieel criterium is. Juist ook omdat er aanwijzingen zijn (zie § 6.2), dat nieuwe coördinatoren wellicht wat afgeschrikt worden door een 'handleiding' om hun kleinschalige activiteit vorm te geven. De eerste aanbeveling betreft dan ook vervolg-onderzoek:

- Test de geïnventariseerde werkwijze uit bij nieuwe kandidaat-Vakantiestraten.
- En in het verlengde hiervan:
- Breng na verloop van tijd coördinatoren van Vakantiestraten samen om met elkaar en van elkaar te leren wat werkt.

Ook een tweede aanbeveling betreft vervolg-onderzoek:

- Ga in literatuur- of praktijkonderzoek na of bepaalde buurtkenmerken, zoals percentage huurwoningen, kind-arme straten) nog van invloed zijn op de behoefte aan en de mogelijkheden voor grotere sociale cohesie.

Een derde aanbeveling, ditmaal aan coördinatoren, luidt:

- Blijf gericht op het doel van een Vakantiestraat en verlies jezelf als coördinator niet in allerlei nevensgeschikte (regel) dingen.

Literatuur

Agentschap Binnenlands Bestuur (2021). *Leefstraat, over het experiment*. Geraadpleegd op 23 januari 2023, van <https://www.leefstraat.be/over-leefstraat/>

Algera, M., Teekman, C., Deddens, A.D. & Pullen, A. (2020). *Opzetten van sociale basisstructuur en verbeteren van leefbaarheid van dorpen en wijken binnen gemeente Westerveld met behulp van dorpsverbinders – eerste evaluatie realisering dorpsopgaven*. Hogeschool Viaa: Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.

Bredewold, F.H. (2014). *Lof der oppervlakkigheid; contact tussen mensen met een verstandelijke of psychiatrische beperking en buurtbewoners*. Universiteit van Amsterdam.

College van Rijksadviseurs (2020). *Coronamaatregelen in de openbare ruimte*. Geraadpleegd op 23 januari 2023, van <https://www.collegevanrijksadviseurs.nl/adviezen-publicaties/publicatie/2020/05/20/tijdelijke-coronamaatregelen-in-de-openbare-ruimte>

College van Rijksadviseurs (2022). *Ruimte maken voor ontmoeting, de buurt als sociale leefomgeving*. Geraadpleegd op 22 maart 2023, van <https://adviezen.raadrvs.nl/ruimte-maken-voor-ontmoeting/>

Duany, A. & Steuteville, R. (2021). *Defining the 15-minute city*. Advance online publication: <https://www.cnu.org/publicsquare/2021/defining-15-minute-city>.

Dudelle, M. (2022). *Leefstraten mogen langer parkeerplaatsen innemen, maar niet voor u bij alle burens heeft aangebeld*. Geraadpleegd op 21 januari 2023, van https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20220311_94674415

Duivenvoorden, A. (2021). *Hoe de gebouwde omgeving uitnodigt tot ontmoeten*. Platform 31.

Geysels, D. (2017). *De leefstraat, experimenteren met de stad van straks*. Geraadpleegd op 21 januari 2023, van <https://www.leefstraat.be/publicatie/>

Gustafson, D. (2022). *A Just Post-Pandemic City Examining Spatial Change in the Form of the 15-Minute City and Its Capability to Address Social Inequalities in Stockholm, Sweden*. Advance online publication: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1683672/FULLTEXT01.pdf>

Haarsma, A., Stouten-Hanekamp, M., Velvis, A., Bredewold, F. & Jager-Vreugdenhil, M. (2018). *Safe h(e)aven: meedoen en meetellen in laagdrempelige buurtprojecten; eindrapport project netwerkondersteuning in buurt en wijk*. Hogeschool Viaa (Werkplaats Sociaal Domein) en Universiteit voor Humanistiek.

Hart van Nederland. (2022, 27 september). *Crisis van NL, bakkerij sluit na ruim dertig jaar de deuren: 'Energierkening van 1500 euro per maand naar 1800 euro per week*. Geraadpleegd op 21 januari 2022, van <https://#CrisisvanNL> | Bakkerij sluit na ruim dertig jaar de deuren: 'Energierkening van 1.500 euro per maand naar 1.800 per week'. SBS6.

Hoogerbrugge, M. & Burger, M.J. (2018). *Neighborhood Based social capital and life satisfaction? The case of Rotterdam, The Netherlands*. Urban Geography. Advance online publication: 39:10, 1484-1509, DOI :10.1080/02723638.2018.1474609.

Hulden, van E., Heussen, D. & Van der Ham, S. (2015). *De stoep*. Uitgeverij: Nai010.

Jager-Vreugdenhil, M. & Van Til-Teekman, C. (2012). *Gezinnen: Present! Handleiding voor Presentcoördinatoren voor het begeleiden van gezinnen*. Stichting Present & Hogeschool Viaa (Centrum voor Samenlevingsvraagstukken).

Kjolberg, T. (2021). *Sweden's 'One-Minute City' Design*. Geraadpleegd op 22 maart 2023, van www.dailyscandinavia.com/swedens-one-minute-city-design/

Loorbach, P. (2020). *Het is tijd om te doen wat we al lang wisten*. Geraadpleegd op 21 januari 2023, van <https://hetistijdomtedoenwatweallangwisten-gebiedsontwikkeling.nu>

MijnWijk (z.d.). *Wat gebeurt er allemaal in Zwolle?* Geraadpleegd op 21 januari 2023, van <https://www.mijnwijk.zwolle.nl>

Mueller, N., Rojas-Rueda, A.D., Khreisa, H., Ciracha, M., Andrés, D., Ballester, J., Bartoll, X., Dahera, C., Deluca, A., Echave, C., Milà, C., Márquez, S., Palou, J., Pérez, K., Tonne, C., Stevenson, M., Rueda, S. & Nieuwenhuijsen, M. (2020). *Changing the urban design of cities for health: The superblock model*. Advance online publication: <https://doi.org/10.1016/j.envint.2019.105132>

Oshio, T. (2017). Which is more relevant for perceived happiness, individual-level or area-level social capital? A multilevel mediation analysis. *Journal of Happiness Studies*, 18: 765-783. Advance online publication: doi:10.1007/s10902-016-9752-y.

O'Sullivan, F. (2021). *Where the '15-Minute City' Falls Short*. Advance online publication <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-03-02/the-downsides-of-a-15-minute-city>

Peters, A. (2021). *How to transform your street into a 1-minute city*. Advance online publication: <https://www.fastcompany.com/90593014/how-to-transform-your-street-into-a-1-minute-city>

Straatbeeld (2020). *Parijs moet stad van een kwartier worden*. Geraadpleegd op 22 maart 2023, van <https://straatbeeld.nl/artikel/parijs-moet-stad-van-een-kwartier-worden>

Swinkels, A. (2020) *Superblocks in Barcelona moeten zorgen voor autovrije stad*. Geraadpleegd op 22 maart 2023, van <https://www.dutchcowboys.nl/automotive/superblocks-in-barcelona-moeten-zorgen-voor-autovrije-stad/>

Teekman, C. (2022). *Online dichtbij, handleiding online ontmoetingsplek Dichtbij*. Hogeschool Viaa: Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.

Van Til-Teekman, C. (2015). *Gezinnen: Present! Revisited. Verslag van een beknopt onderzoek naar het gebruik van en de ervaring met de methodiek 'Gezinnen: Present!' onder de negen stichtingen die deelnamen aan het onderzoeks- en ontwikkelproject in 2012*. Hogeschool Viaa: Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.

Veluwe FM (2022). *Putten zoekt beste idee om ouderen te helpen*. Geraadpleegd op 23 januari 2023, van <https://veluwefm./putten-zoekt-beste-idee-om-eenzame-ouderen-te-helpen/>

Vermeij, L. & Hamelink, W. (2021). *Lang niet toegankelijk. Ervaringen van Nederlanders met een lichamelijke beperking als spiegel van de samenleving*. Sociaal Cultureel Planbureau.

Witte, A. (2010). *Boschveld is een werkwoord* archives bewonersvereniging Veemarktkwartier. Geraadpleegd op 21 januari 2023, van <https://www.veemarktkwartier.net/2012/01/23/boschveld-is-een-werkwoord/>

WRR (2021). *Kiezen voor houdbare zorg. Mensen, middelen en maatschappelijk draagvlak, WRR-Rapport 104*. Den Haag: WRR.

Op vakantie in je eigen straat

De Vakantiestraat is een (burger)initiatief om de sociale cohesie in een straat te verbeteren door middel van het organiseren van activiteiten die toegankelijk zijn voor alle leeftijden. Je kunt denken aan verschillende activiteiten die inwoners samen kunnen doen om te spelen, bewegen of gewoon samen te zijn. Om een Vakantiestraat op te zetten, moeten veel contacten gelegd worden met sleutelfiguren in de wijk, zoals initiatiefrijke inwoners, de wijkmanager, buurtcommissie, kerken en professionals van een sociaal wijkteam of welzijnsorganisatie. Een individuele benadering van inwoners die zich mogelijk willen inzetten, kost veel tijd, maar is wel directer dan via algemene en niet zo tijdsintensieve vormen als Facebook of een flyer. Het wordt aanbevolen om de opzet klein te houden in de opstartfase en gebruik te maken van een straat-app om activiteiten te organiseren.

Het is belangrijk om tijdig voorbereidingen te treffen bij het opzetten van een Vakantiestraat, zowel bij het werven van een coördinator als bij het betrekken van individuele inwoners bij het idee. De randvoorwaarden voor succes zijn het organiseren van activiteiten en het creëren van een gezellige sfeer in de straat. Er worden tips gegeven voor het plannen van activiteiten voor verschillende leeftijdsgroepen en het betrekken van alle buurtbewoners. Er wordt benadrukt dat het belangrijk is om een goede klik tussen jongeren te hebben, een ongedwongen sfeer te creëren en onderlinge banden te versterken. Andere genoemde randvoorwaarden zijn een eerdere buurtbarbecue en regels voor geluidsoverlast. Ten slotte wordt er aandacht besteed aan de ruimtelijke ordening van de straat en hoe deze kan worden aangepast om een ontmoetingsplek te creëren.

Een straatbewoner die een Vakantiestraat wil opzetten, kan indien gewenst hulp krijgen via de website van dit initiatief (www.devakantiestraat.nl). Men kan hier ook ideeën opdoen voor het uitnodigen van straatgenoten.

Dr. Marco Algera & Drs. Christel Teekman | Mei 2023

